ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 2,945 — Կ. ՊՈԼԻՍ, 1906, ՄԱՅԻՍ 15—28 — 4 ՐԷՊԻ ԻՒԼ ԱՒ., 1324 — 15 ՄԱՅԻՍ 1322 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

بوزانتيون
ارمنيجه يوميه وسياسى غزته ، صاحب امتياز و مدير مسئولى
بوزانت كچيان

Բիւզանդիոն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

Ճօն Ստիւարդ Միլ

(Ծն. 20 Մայիս 1806—Վխճ. 1873 Մայիս 8.)

Այս նշանաւոր իմաստասէրը, տնտեսագէտն ու ընկերաբանը, որուն ծննդեան 100ամեակը կատարուեցաւ Մայիս 20ին, անծանօթ գիտական մը չէ, տնպէսի անձ մը չէ, որուն անունն այժմեան սերունդի յիշողութեան մէջ վերականգնել դժուար ըլլայ: Իր գիրքերը բազմաթիւ թարգմանութիւններով տարածուած են ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ, և կ'կարդացուին թէ՛ բրոֆեսօրներէ, թէ՛ ուսանողներէ և թէ՛ ամէն տեսակ զարգացած անձերէ:

Մեծ ծառայութիւններ մատոյց քաղաքատնտեսութեան, քաղաքականութեան և կրօնից փիլիսոփայութեան: Բայց գործունէութեան բուն ասպարէզներն էին Տրամաբանութիւն և Քաղաքական տնտեսութիւն: Այս գիտութեանց նուիրեց ան բաց ի բազմաթիւ մենագրական երկեր, իր երկու խոշոր գործերը, որոնք անոր հռչակը տարածեցին աշխարհի ամէն կողմերը: Իր Ներածական և Արտածական տրամաբանութեան դրութիւնը, որ 1843ին լոյս տեսաւ, և Քաղաքատնտեսութեան հիմունքը, որ 1848ին հրատարակուեցաւ, գլխաւոր գործեր էին երկու ասպարէզներուն վրայ ալ:

Ճօն Ս. Միլի գիտական ծրագիրը վերաբերեալ երկու իրարմէ տարբեր ասպարէզներուն վրայ նոյնն էր: Ինչ որ ան անգլիական գրականութեան մէջ գտաւ՝ խիստ թերի էր և կիսկատար, իսկ ամբողջական գործ, ընդհակառակն ճիշդ էր ան մենագրութիւններով Տավիտ Հիւմի և Ադամ Սմիթի օրերէն սկսեալ: Մանաւանդ Ֆրանսական գրականութիւնը ճիշդ նիւթ մատակարարեց անոր: Այսպէս ամբողջ նիւթը ժողովելէն ետքն սկսաւ ուսումնասիրութիւններով անոնց թերին լրացնել և թէ՛ Տրամաբանութեան ու Քաղաքատնտեսութեան գործնական և գաղափարական կողմով գործեր արտադրեց, որոց մէջ ի մի հաւաքեց մինչև իր օրն եղած բոլոր ուսումնասիրութեանց արդիւնքները: Թէպէտ ընդհանուր գիտական ուսումնասիրութեան ինքնատիպ եղանակ մը գտած ըլլալու յաւակնութիւն չի ծանուցաներ Միլ, բայց տնպէսի վարպետութեամբ ի մի ձուլած է մինչև իր օրն եղած ուսումնասիրութեանց արդիւնքը, որ լաւագոյն տրամաբանական ուսումնասիրութիւն մը հազիւ թէ կարելի է գտնել: Միլ իր ներածական և արտածական տրամաբանութեան դրութեամբ բնագէտներու և փորձառական գիտութեամբ զբաղողներուն առաջ նոր նպատակներ և հետազօտութեան եղանակներ բացաւ և մեծապէս նպաստեց ԺԹ դարու երկրորդ կէսին բնագիտութեան ծաղկման: Իր խորաթափանց ուսումնասիրութեան արդիւնք եղող, բայց միաժամանակ խիստ դիւրահասկնալի գործերը քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր բնագէտներէն մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացուեցան: Միլի Տրամաբանութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ նաև հոգեկան գիտութեանց վրայ: Տրամաբանութեան այս բաժնին մէջ Միլ պարզած էր միայն գիտական հետազօտութեան ընդհանուր սկզբունքները: Միլէն ետք անոր տրամաբանութեան չոյափած այս հսկայական խնդիրներուն լուծման մեծապէս նպաստեցին Պէն, իր 1870ին հրատարակած Տրամաբանութեամբ և ամէնէն աւելի Վիլհելմ Վունդ և ... բոլոր հոգեբանական մասնագիտութեանց հետազօտութեան եղանակները: Միլ իր Տրամաբանութեան վերջին հատորին մէջ այն տեսակէտը կ'պաշտպանէ որ բարոյական գիտութիւնները կարելի է զարգացման աւելի վերին աստիճանին բարձրացնել, եթէ բնագիտական ուսուցման եղանակը գործածուի անոնց նկատմամբ: Հոգեկան գիտութեանց ներկայացուցիչներուն մէջ ալ Միլ չատ հետևողներ ունեցաւ:

Ընդհանուր առմամբ, Միլ աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցած է իր բնագիտութեան համար առաջարկած մեթոտով քան հոգեբանական գիտութեանց մէջ:

Որքան Տրամաբանութեան՝ նոյնքան և աւելի մեծ ու կարևոր ծառայութիւն մը մատուցած է Միլ Քաղաքատնտեսութեան: Մինչև Միլի օրերը բացարձակ հեղինակութիւն կ'վայելէր Անգլիոյ մէջ Ռիքարտոյի «Քաղաքատնտեսութեան սկզբունքները» գործը, որ 1817ին լոյս տեսած էր և նոյն իսկ Ադամ Սմիթի 1776ին հրատարակած Ազգաց հարստութիւնը գործը հրապարակէն մղած էր: Բայց ո՛չ Ռիքարտոյի այս գործն և ո՛չ ալ անոր բազմաթիւ խմբագրութիւններն այլևս գոհութիւն չէին պատճառեր Անգլիացիներուն: Բաց աստի, նոյն իսկ Անգլիոյ գիտական պաշտօնեաներն անկարող էին հասնիլ ճոխ մենագրական գիտութեան: Մէկ կողմէն աւելի Ռիքարտոյի ... տնտեսական գրականութեան ցիրուցան ըլլալն արգելք կ'ըլլային ժողովրդական տնտեսութեան բաւական լիակատար գաղափար մը կազմելու: Ճօն Միլի վիճակուած էր այս ամէն երկիրներուն համար կենսական կարևորութիւն ունեցող խնդիրը լուծել:

Միլ սակայն բնաւ յաւակնութիւն մը չունեցաւ նոր տեսութիւններ պարզելու: Ինչպէս Տրամաբանութեան՝ նոյնպէս և Քաղաքատնտեսութեան մէջ հանճարեղ կերպով ամփոփեց իրմէ առաջ եղած բոլոր տեսութեանց արդիւնքները: Իր աշխատութեան կցեց ժողովրդական տնտեսութեան նուիրուած նորագոյն մենագրութիւնները, որոնք մեծ մասամբ գործնական հրապարակէ, արտաքին քաղաքականութեան, գաղթականութեանց, են. կ'վերաբերէին: Բաց աստի, նորայայտ քաղաքական տեսութիւններն ամփոփեց և ընդհանուր եզրակացութիւններ հանեց, որով անգլիական դպրոցական քաղաքատնտեսութիւնը վերանորոգեց և Ռիքարտոյի վերացական տեսութիւնները ... քայլելով կրկին Ադամ Սմիթի ուղղութիւնը բռնեց: Ճօն Միլ իր այս ծրագիրը միացուց Պենթամի օգտապաշտական վարդապետութեան հետ, և ընկերական—տնտեսական խնդիրներն ալ իր ուսումնասիրութեան շրջանակին մէջ առաւ: Այսպէս ասոնց տարիներ առաջ Միլ անգլիական գիւղատնտեսութեան համար այն ծառայութիւնները մատոյց, ինչ որ համաժողովրդական գիւղատնտեսութիւնը Գերմանիոյ և Գովէս ու Ժիտ Ֆրանսայի մատուցին:

Ճօն Ս. Միլ իր աշխատութեան այս ամբողջ ծրագիրն իրագործեց ոչ միայն իբր գերազանց ընտրողական (Eklektiker) մը, այլ և իբր ինքնուրոյն փիլիսոփայ և մեծ մտածող մը: Իր քաղաքատնտեսութեան ժողովրդական և դիւրահասկնալի ըլլալը, յստակ և մաքուր լեզուն, զայն ամէնէն սիրելի դասագիրքը մ'ըրին ոչ միայն Անգլիոյ, այլ և բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն զարգացեալ դասուն համար: Ճօն Ս. Միլի այս աշխատութիւնն ամէնէն աւելի նպաստեց տնտեսական խնդիրներն ո՛չ թէ սակ դասակարգի մը, այլ ընդհանուր տեսակէտներէ դիտելու և ուսումնասիրելու: Ճօն Ս. Միլ ամէն կողմէ հիացումի և պատիւներու արժանացաւ: Գերման գրականութեան մէջ անոր անմահ յիշատակը յաւերժացուց Աւստրիացի գիտնական Թէոտոր Կոմբերց, անոր բոլոր գործերը Գերմաներէնի թարգմանելով:

Թարգմ.
ՏՔԴ. Ց. ԹՈՓՃԵԱՆ
(Neue Freie Presse.)

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՎԱՐԴԵՐԸ

Գարունն եկաւ, Մայիսի քաղցրաբոյր վարդերը բացուեցան: Վարդաստաններուն չուրջը խիստ մեծ է հիմա եռուզեռը: Գիւղացի քնքուշ աղջիկներ, մանկանց լաւորն դաշտ ելած, կարմիր վարդեր կը քաղեն ցօղաթաթախ վարդենիներու վրայէն: Մթնոլորտը, մեծ տարածութեան մը վրայ, կ'լեցուի երգերու զուարթ արձագանգներով, և ան անոյշ ու բարկ բոյրով, զոր կ'արտաշնչեն նոր բացուող վարդերը: Մօտաւորապէս 80—100 քիլոմեթր լայնութեան մը վրայ տարածուող Արևելեան Ռումելիի դաշտավայրերն երկու Չրոլից տարահարթերուն վրայ կ'լսուին ուրախ ուրախ աղաղակներու հագեցմալ գեղգեղանքը, չինական երգերու երկարաշունչ յանկերգը, կ'բացուի հոգեցունց, անհամբեր և հիացքունչ տեսարան մը, որ յառաջ կուգայ վարդենիներու և վարդակարմիր կոյս աղջնակներու անուշ գիրկընդխառնումէն: Պուլկարիոյ և Արևելեան Ռումելիի բնական կարևոր արտադրութիւններէն մէկն է վարդը, որ կ'մշակուի գլխաւորաբար Արևելեան Ռումելիի ընդարձակ դաշտավայրին հիւսիսային կողմը, Գեզանլըգի գաւառին մէջ, Թանճայի շրջակաները, Սդէէմայի եզերքը՝ Էսկի Զաղրայի վարդաստաններուն մէջ, նաև միենոյն դաշտավայրին հարաւային կողմը Պրուէյգօվայի շրջակայ պարտէզներուն մէջ, մերձ ի Թաթար—Բազարճըգ: Արևելեան Ռումելիի մէջ, վարդի մշակութեան յատկացուած հողերուն տարածութիւնը 4844 հեկտառ էր 1896ին, եօթը տարի յետոյ 5960 հեկտառի բարձրացաւ, այս տարի 6000 հեկտառի հասած է. և յայտ է ուրեմն որ յառաջիկային ա՛լ աւելի պիտի ընդարձակուին, եթէ վարդերու տեսակն ազնուացնելու համար հարկ եղած խնամքները տարուին և վարդի իւղի պատրաստութեան համար գիտական նորագոյն եղանակներն ընդունուին: Արդէն Արև. Ռումելիի ընդարձակ դաշտագետնին երկու բարձրադիր և Չրոքրի կողերուն մօտ կ'տարածուին ընդարձակ հողամասեր, որոնց մէկ մասը միայն վարդենիի մշակութեան յատկացուած է դարդ, և որ կրնայ ամբողջովին անոր յարմարիլ կատարելապէս, եթէ այդ մասին հարկ եղած նիւթական զոհողութիւններն ու խնամքները չզլացուին մշակողներուն կողմէ, նաև, եթէ տեղական կառավարութիւնը միջոց մը խորհի, և վարդի իւղի արտածման քանի մը անձերու ձեռքին մէջ կեդրոնացման առաջքն առնէ: Թէև վարդի իւղի արտածութեամբ զբաղող վաճառականք բազմաթիւ վարդատուներ հաստատած են, սակայն ասոնց բոլորին արտադրած վարդի քանակութիւնը հազիւ 3—4 միլիոն քիլոկրամի կ'հասնի, հետևաբար Արևելեան Ռումելիի վարդերուն մեծագոյն մասը կ'գոյանայ աղքատիկ գիւղացիներու պարտէզներէն, որք ստիպուած են իրենց արդիւնքները ծախել վաճառականներին նպաստաւոր և յաճախ իրենց համար յոյժ անպատեհ գիներով: Արդէն Եւրոպայի գործարանատէրները 3—4 տունէ միայն կ'ճանչնան Պուլկարիոյ մէջ և իրենց պէտք եղած վարդի իւղի գնումները անոնց միջոցաւ միայն կ'ընեն, վախնալով որ տարբեր աղբիւրէ առնուած վարդի իւղը մի գուցէ խարդախուած ըլլայ: Ի չորս 3—4 Պուլկար վաճառականներու, որոց վերապահուած է ներկայիս մէջ վարդի իւղին Եւրոպա արտածումը, և որք այս չահաբեր գործէն մեծապէս հարստացած են, կ'առնուէր երբեմն Հայ տուն մ'ալ, որ միենոյն ատրանը կ'արտածէր կամ կ'արտադրէր ի հաշիւ գերման գործարանի մը. այժմ գոյութիւն չունի դժբախտաբար այս Տունը: Վերջին ժամանակներս գերմանական մը, Բերլինի և Լոնտոնի հրապարակներուն հետ յարաբերութեան մտնելու փորձ մ'ըրաւ, սակայն անփորձ մարդոց չարաշահութեան զոհ երթալով, 3—400 լիրայի չափ կորուստով մը գործէն քաշուեցաւ: Մէկ հեկտառ տարածութեամբ գետնի վրայ մշակուած վարդենին, նպաստաւոր տարիներու մէջ, 3000 քիլոկրամ վարդ կ'արտադրէ, ուրկէ սանուաղն մէկ քիլօ վարդի իւղ կ'գոյանայ: Եթէ Մայիսը երաշտութեամբ անցնի, 12—15 քիլոկրամ վարդի պէտք կ'ըլլայ մէկ մսխալ (հինգ տասնորդամ) վարդի իւղ հանելու համար, մինչդեռ անձրևոտ օրերուն նոյնչափ վարդի իւղ կարելի է պատրաստել միմիայն 8—10 քիլոկրամ վարդով: Օրն երկու անգամ կ'քաղեն վարդը, առաւօտ և ցերեկ: ... Զաղրայի, Պրուէյգօվայի և ուրիշ տեղերու գիւղացիք իրենց պարտէզներէն քաղած վարդը տուն կ'տանին և հոն մասնաւոր իմպիքներու մէջ թորելով կ'պատրաստեն վարդի իւղ, որուն մսխալը 3½ ֆրանքէն մինչև 3.70ի կ'ծախեն վաճառականներին. հետևաբար վարդի իւղին քիլոն 700—720 ֆրանքի ատրանք կ'ըլլայ վաճառականներին, մինչդեռ այս վերջինք միենոյն նիւթը կ'ծախեն Եւրոպայի հրապարակներուն վրայ քիլոն 800էն մինչև 1000 ֆրանքի, ըստ տարւոյն: Անօրինակ չահ մ'է ասիկա զոր մէկ քանի վաճառականներ կ'գրպանեն նպաստաւորութեամբ Եւրոպացի գործարանատէրներու մօտ ունեցած իրենց պատուէն և ի չնորհիւ այն անհեթեթ, անհիմն ենթադրութեան որով Եւրոպացիք կ'կարծեն թէ անոնց մէ տարբեր մէկու մը ձեռքէն գնուած ատրանքն անպատճառ խարդախուած ըլլալու է: Իրաւ է որ վարդի իւղի խարդախութիւնը բաւական գործ մ'է և զայն երևան հանելն ալ դժուարին, բայց և այնպէս խարդախութիւնն առաւելութեամբ վերջնապէս անկարելի չէ և կանխելի իրողութիւնն, որ կ'պատրաստուի Ալժերիոյ մէջ ... (ըղըր=geranium) կոչուած տունկին թուփէն, և որ իսկապէս վարդի իւղի բոյրն ունի, Պուլկարիոյ սահմաններէն ներս մտցնելը խստիւ արգիլուած է, հետևապէս Արևելեան Ռումելիի մէջ պատրաստուած վարդի իւղն անխարդախ է: 1900ին Պուլկարիայէ արտածուեցաւ 5346 քիլոկրամ վարդի իւղ, որուն 1568 քիլոն Ֆրանսայի համար, 1174 քիլոն՝ Անգլիոյ, 886 քիլոն՝ Թուրքիոյ, 849 քիլոն՝ Միացեալ Նահանգաց և 368 քիլոն՝ Գերմանիոյ համար: Վարդի իւղ կ'գնեն Ֆրանսայի Կաննա և Գրաս գաւառներէն, ուր վարդամշակութիւնն ալ ծաղկեալ վիճակ մ'ունի: Ֆրանսայէ և Պուլկարիայէ զատ, վարդի իւղ կ'պատրաստեն Անգլիոյ Սըրրէյ գաւառին մէջ, Լայբցիկի շրջականերն ի Գերմանիա, Կովկասի և Բեսսարաբիոյ մէջ ի Ռուսիա: Միջին հաշուով Արևելեան Ռումելի կ'արտածէ տարին 6000 քիլոկրամ վարդի իւղ, որ կ'պատրաստուի 12 միլիոն քիլօ վարդերէ, և այս առևտուրէն 4—5 միլիոն ֆրանքի գումար մը կ'գոյանայ:

Բ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՇԵՐԱՄԻ ԱՐԴԻ ԵՂԱՆԱԿԸ

ՕԴԵՐԸ. — ՇԵՐԱՄԱՏՈՒՆ ՑՈՅՍԵՐԸ

Շերամին ձաւելքէն ի վեր, ի բաց առեալ առաջին քանի մ'օրերը, երկինքը գրեթէ միշտ ամպոտ է, օդն անձրևոտ է, և հով փչած տեղն ալ պարբերական հովի պէս չարունակ հարաւէն է որ կ'փչէ, չարունակութիւնն այդ եղանակին չերամապահութեան համար լաւ արդիւնք չի կրնար ունենալ, և օդէ հասկցող մէկ երկու մարդոց խօսքին ալ նայելով, որոնք այս մասին իրենց ունեցած ծանօթութեան ապացոյցները տուած են ուրիշ տեղեր, այս եղանակը պիտի չարունակէ: Շերամապահութեան արհեստէն հասկցող մը համար՝ աննպաստ եղանակները չեն զօրեր կատարեալ անյաջողութիւն մը յառաջ բերել և կամ անոնց պատճառած վնասն եղած ծախքերն ալ վրայ առնելու չափ մեծ չի կրնար ըլլալ, որովհետև բացի փառախտէն — Պալկեր — ուրիշ բոլոր հիւանդութիւններուն՝ ինչպէս դալկախտի (Սուլթէմէ), ազգախտի (Գարաապան) և կրախտի (քիրէճ) առաջքը կրնայ առնել նախազգուշութեամբ: Միայն փառախտ է որ հակառակ է վարպետ չերամապահին տարած ամէն խնամքներուն՝ մթնոլորտական յանկարծական ճնչումի մը, և ձաւելէն միջոցին երբեմն հարաւէն փչող խիստ տաք հովի մը (սամիէլի) հետևանօք ամէնէն առաջ և յաջող բերք խոստացող չերամներն իսկ մէկ քանի ժամուան մէջ կ'ոչնչացնէ, կ'ապականէ. բայց այս ալ հազուադէպ է, բացառութիւն բռնելու չափ:

Բազմաթիւ են այն անձերը՝ որոնք իրենց պարտէզները վարձքով մշակել տալով, չերամներու անուցումն ու անոնց ծառայութեան համար մարդիկներ վարձած և բազմապատիկ ծախքեր ըրած են. անյաջողութիւնն տնպէսի մեծ հարուած մ'է անոնց համար որ ... հետևանքներն ո՛չ միայն նոյն տարին՝ այլ և յաջորդ քանի մը տարիները կ'շարունակէ. ամենդհատ, երկու երեք տարուան անյաջողութիւնը՝ բարեկեցիկն աղքատութեան մէջ կ'թողէ, աղքատը թշուառութեան մէջ: Օրինակները մատի վրայ չէ որ կ'համրուին, և սակայն ոչ ոք կ'հետաքրքրուի անյաջողութեան պատճառներով, և կ'մտածէ միջոցներուն վրայ՝ որոնց չնորհիւ պիտի կրնայ անգամ մ'ևս չենթարկուիլ այդ աղէտքին: Անյաջողութիւնն որակը այդ բառը մեծ չէ բնաւ, հիւանդութիւններուն գրեթէ անհնգն ալ ամէն ծախք ըլլալէ, պարտէզին տերևը մեծ մասամբ և յաճախ ամբողջովին ուտուիլ սպառելէ վերջն է որ ծայր կուտան ընդհանրապէս, չերամները հիւանդացած մարդն յայտնի է իր դէմքէն, տխուր է, հիւանդ, գլխիկոր, խօսելու անկարող, յուսահատ, տերևներ քիչ կ'ուտէ, աւելէն երբեմն դուրս կ'ելնէ, առանց բոլոր անդամները՝ մեծ ու պզտիկ՝ որոյ ցաւագին ճմլումներով տառապելէ մինչև երեկոյ, քանի մ'օր, մէկ կողմէն մեռած չերամները կ'ժողվեն. բայց անհասանելի և առժամեայ գործ, քանի մը ժամ վերջը մեռած, կամ հեծեծող օրը, դարձեալ մեռած չերամներ կան, և աւելի չատ կրկնապատիկը, գուցէ եռապատիկը: Կ'յուսահատին կ'լքեն: Մեռած անթիւ չերամներու դիակները, որոնց մարմինները մէկ կողմէն ինքնաբերաբար կ'պատռին, կ'ճրատին և հիւանդացած տեղերնին անոյշ բոյր մը կ'թողուն, անհանդուրժելի, կծու հոտով մը տունը կ'լեցնեն, և կ'նեղեն նոյն իսկ դրացիները: Այդ դիակները, աղտոտութիւնները տունէն դուրս հանելու տուն անկարելի է նկատելի վարակիչ ճգնաժամը՝ որ որքան մեծ՝ այնքան ալ երկար կ'տևէ: Զիչեցինք յաճախ այդ տեսակ յուղարկաւորութեան ընկերացած լացն ու կոծն որ քար սիրտերն իսկ կ'չարժեն: Ցաւալի բան է ագիտութիւնը չերամապահին որ այդ իրողութեան յանձնարկի հանդիսատես եղած ըլլալով հանդերձ, դեռ չըսխրատիր հին սովորութը լքելու և քայլ մ'առնելու դէպի ընդունուած նոր դրութիւնները՝ որոնք գրեթէ ձրի ըլլալէն բաներ են. չի հանձիր խորհուրդ հարցնել վկայեալ չերամապահին, հասնալու և հետևիլ անոր ցոյց տուած եղանակին: Ամէն տեղ, չնորհիւ մեր յառաջդիմասէր ՎՍՀ. ԿԱՅՍԵՐ, մէկ երկու վկայեալ չերամապահ կ'գտնուին՝ և չեմ կարծեր որ գտնուի մը՝ որ զլանայ իրեն դիմողին իր գիտցածներն բաժնել:

Այսպիսի անձրևոտ և հովը չարունակ հարաւէն փչած տարիներու մէջ, ընդհանրապէս կ'պատահին թէ՛ փառախտ և թէ՛ դալկախտ: Բաստէօրեան դրութեան չնորհիւ յաջողութեամբ չի կրնար մեծ վնաս պատճառել որքան ալ չերամապահութեան չըրջանն երկարի, և կրախտը, թէպէտ այսպիսի տարիներու մէջ ամէնէն աւելի վտանգաւոր հիւանդութիւնը պիտի ըլլար, բայց չեմ գիտեր ի՛նչ բարեբեր պատճառներով անոր չարիքը առնելու դժբախտութիւնը գրեթէ ոչ ոք ունեցած է: Այդ հիւանդութիւններուն առաջքն առնելու ամէնէն պարզ և ազդու միջոցն է չերամատունը տաքցնելով անոր օդը չարունակ նորոգել. միայն չմոռնանք յիչել թէ չերամին քով եղած տունը չերամատան ջերմութիւնը բարձրացնելու չէ: Ամէն մարդ իր ուզած եղանակովը կրնայ չերամատունը տաքցնել օճախով, կրակարանով (մանկալ) կամ վառարանով (սօպա), բայց կրակարանով չերամատունը տաքցուցած տեղն ներելի չէ չվառած ածուխ լեցնել և կամ փայտ վառել անոր վրայ: Շերամապահութեան չէնքերն բոլոր վարպետները, բաց ի Տանտոլօէ, իրենց չերամատունները կ'տաքցնեն օճախներով, և անոնց գործածութիւնը կ'յանձնարարեն, որովհետև օճախն — որ երբեմն մեր օճախի ձևն ունի և երբեմն վառարանի — հիանալի գործիք մ'է չերամատունը տաքցուցած տեղն, մէկ կողմէն ալ մեծ քանակութեամբ օդ կ'փոխանցէ դուրս և չի թողուր որ տանը մէջ խոնաւութիւն գոյանայ, և չերամին ջերմուած մանրուք տերևները անկողիններու տակը խմորուին, բորբոսին: Կասկած չկայ թէ բորբոսած աղտոտութիւններու մէջ փառախտի միքրոբները — վիպրերը — կ'վխտան, և անոնցմով աղտոտուած տերև ուտող չերամը գրեթէ անպատճառ փառախտ կ'ըլլայ. նաև. այդ տեսակ սարսափելի տարափոխիկ ըլլալը փորձերով հաստատուած ըլլալով, դիւրին է հասկցնել թէ ո՛րքան վնասակար բան է դեռ չորրորդ քունէն հազիւ արթնցած՝ թոյլ տալ որ չերամներուն անկողինները բորբոսին:

Օդին տեւական խոնաւութիւնը նաև դալկախտ յառաջ կ'բերէ. մէկ չերամը, միջին հաշուով, ըստ Տանտոլօի 14 կրամ տերև կ'ուտէ կ'մարսէ, — մեր Պաղտատի տեսակն յայտնապէս աւելի կ'ուտէ, — 25 կրամնոց մէկ տուփ հաւնոց 30,000 չերամ հաշուելով, կ'ուտեն 420 քիլօ տերև, որուն 65 %ը ջուր է. անձրևոտ տարիներու մէջ ջուրին քանակութիւնը բնականաբար աւելի կ'չատնայ, այդ հաշուով 420 քիլօ տերևին 273 քիլօն ըստ ջուր է զոր չերամները միմիայն իրենց մարթին վրայէն պիտի արտաշնչեն: Թէ՛ այդ արտաշնչումն և թէ՛ չերամներուն կողմէ ջերմուած մանրուք տերևներն ու թթենիի ճիւղերը չերամատան խոնաւութիւնը պէտք եղածէն աւելի կ'բարձրացնեն: Մեծ քանակութեամբ չոր օդ պէտք է որ այդ խոնաւութիւնը ծծէ և չերամին մարթին արտաշնչելու պաշտօնը միշտ բնական վիճակի մէջ պահէ. հակառակ պարագային, ազատաւորաբար դալկախտը յառաջ կ'բերէ մեծ քանակութեամբ, ինչպէս պատահեցաւ 1898—1903 տարիներուն:

Հարաւի հովերն ու անձրևոտ օդն արդէն չատ խոնաւ կամ ջրաշղեգէ յագեցած ըլլալով կարողութիւնը չունին չերամատան խոնաւութիւնը փափաքուածին չափ ծծելու, և այս է պատճառը, այսպիսի տարիներու մէջ, չերամներու անկողիններուն բորբոսումին և խոզակի բերքին անյաջողութեան: Ուրեմն էական պայման է, ամէն պարագայի մէջ և ա և է միջոցաւ, չերամատան օդը մաքուր և չոր վիճակի մէջ պահել, ատոր համար կ'յանձնարարենք վառարանի գործածութիւնը (սօպա) որ տնուանի չերամապահներուն գործածած օճախներուն տեղը կրնայ բռնել գրեթէ, և զոր ամէն չերամապահ կրնայ ունենալ հազը 30—40 ղ. գումարի մը փոխարէն: Վառարանը դնելու է չերամները դրուած յարկին տակէն կամ բակէն, մէջը կրնայ վառուիլ ամէն տեսակ վառելիք, նոյն իսկ այն տուններուն համար՝ որոնց մէջ օդը ամէն կողմէ ազատ մուտ կ'գտնէ: Վառարանը կրնայ չատ օգտակար ըլլալ մանաւանդ օդին կայուն եղած տուններուն, իսկ այն չերամապահներն որոնք չեն կրնար այդ պզտիկ գումարը ծախսել վառարան մը գնելու համար, պիտի յանձնարարէի որ չերամատան պատուհանները միշտ ... վրայ բանան— բաց ի խիստ հով ... տուններէն—բայց անոնց դէմ խիստ նօսր օգանձիկ չղարչ մը կապեն, և այդ՝ չերամներն օդի հոսանքէն պաշտպանելու համար. յետոյ չերամներուն տակերը մաքրելով չուտ չուտ, թող չտան որ թթենիի ճիւղերն և չերամին կղկղանքները չտանելով բորբոսին, առանց խոնաւութիւն աւելցնեն: Ասոնք ալ ինչ բաներ են, ինչպէս կ'երևայ և սակայն հիւանդութիւններուն առաջքն առնելու համար ազդու և զօրաւոր միջոցներ են:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՌԱԶԱՆԵԱՆ
Մեծ—Նոր գիւղ. Շերամաբոյծ.

ԹԱՏՐՈՆ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ԳԱՒԱԼԱ, Մայիս 7.

ՄՆԱՑԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲՆ Սերեզէն քաղաքս ժամանելով տասնհինգ օրէ ի վեր, ներկայացումներ տալ սկսած է: Օսմաներէնն իր բոլոր գեղեցկութեան մէջ ի յայտ բերող այս գեղարուեստական խումբին պատուական վարիչն իր բոլոր ձիրքերը դերերուն մէջ առհասարակ, ընկերներէն Պր. Ֆինէմեճեան խորեան անձի, Պր. Ալիքսանեան յանդուգն հակառակորդի և Պր. Զօգանեան ... դերերուն, իսկ Տիկին Ազնիւ ... թրքերէնի գաղտնիք տաղանդաւորութեամբ, կնոջական ամենափափուկ չարժումներու և գթառ արտայայտութեանց դերին մէջ ընդհանուր գոհունակութեան դափնիներ խլեցին ամէն մէկ ներկայացման:

Մնացեան Օսմ. խումբն երկրին մեծ ծառայութիւն մատուցանելու պաշտօն ստանձնած է կարծես: Ցարդ այս կողմերն եկող խմբերու ազդած օրթա—օյիններ գաղափարը մեծապէս կ'ուղղուի ներկայ խումբին չատ բարոյական և չքնաղ ներկայացմանց չնորհիւ: Թրքերէն լեզուին անտեղեակ տարրերն իսկ կ'գնահատեն վերայիշեալ խումբին գերազանցութիւնն հետ այցելող բազմաթիւ օտարազգի թատերասէրներու վրայ: Արդարև Մնացեան խումբն հանդիսականներ փղձկեցնելու և արցունք թափել տալու առանձին խոր ազդեցութեան մէջ ձգեց և չարունակ ծափահարութեան և գոհունակութեան առարկայ եղաւ: Քաղաքիս Վսեմ. կառավարիչ Սըրրը պէյ, որ ամէն օգտակար գործերու քաջալերիչն է, իր յանձնական ներկայութեամբ բարեհաճեցաւ պատուել սոյն Թատերախումբն և քաջալերեց: Սոյն Թատերախումբն օգտին նաև ջանք չխնայեց նաև տեղւոյս Անգլ. հիւպատոսարանի ... Թրքագէտ պատուական Թարգման և Մայէր ծխախոտի ընկերութեան Տնօրէն Վարդան—Սանճակ պէյ որ գեղարուեստասէր և միանգամայն մարդասէր անձնաւորութիւն մ'է: Դէպի օսմ. լեզուն համակրական հոսանք մը անցած է ժողովրդեան խաւերուն մէջ, այսպէս, Թատրոնի քաջալերութիւն, կրթականին ալ ուղղակի ծառայութիւն մատուցանել է:

Մնացեան խումբն իր վերջին ներկայացումն ալ վաղն երեկոյ տալով պիտի մեկնի քաղաքէս: Կարծեմ իրենց սփռած գեղարուեստական ճաշակի սերմերն ի զուր պիտի չերթան: Եթէ յառաջիկային անգամ մ'ալ բախտ ունենանք իրենց այցելութիւնն վայելելու, աւելի պատրաստ դաշտ պիտի գտնան և ըստ այնմ ընդունելութիւն: Ողջերթ իրենց և յաջողութիւն:

*** Մասնաւոր տեղեկութեամբ վաճառականութիւնն որ երկու տարիէ հետէ կոյաւն վիճակ մ'առած էր, վեց ամսէ ի վեր զգալի չարժում մը առաջած է: Եւրոպայէն, Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն են. յանձնարարութիւնք և գնումներ կ'կատարուին հրապարակիս վրայ: Իրենց վերջին դամնէն սպառող հաղարաւոր ծխախոտի երկաթը բանւորներու երեք խնդրոյ սկսած է:

*** Գավալա, հակառակ իր փոքրիկութեան և բազդատաբար՝ Սելանիկէն քաղաքավարէկ աւելի վաճառաշահ քաղաք մ'է: Պոլսոնեայի և գործաւորի համար օրական մինչև 500 ոսկի վճարող Տուններ կան: Ցիւրուն ոսկի ամսական սառցող վաճառականական պաշտօնեաներ հազուագիւտ չեն: Ակռանջը խօսի մեր կարգ մը ազգայ՝ ըրանք չատ վաճառականներուն, որք իրենց մէկ քանի ոսկի ամսական վճարման փոխարէն խելքն պաշտօնէից հոգին կ'հանեն, ամենադէտ ըլլալ և ամէն կերպ ծառայութիւն մատուցանել սպասելով: Հոգ չէ թէ անդէն Տիկինը զինքը պատուող գաւեկ սպասաւորին կամ տան հաճոյականատր փոփոխին համար կրկնապատիկ ծախք կ'ընէ: Գրասենեակին մէջ մտուած դարձող մեր չատ մը ազգայինը ... դիմաց դառնաւոկ կ'դառնան: Մեզ եթէ կիները չենք յորդորէ, լայնը կիներէն կ'վերանանք սակայն: Ըլլալ վաճառականութեան, ըլլալ ուրիշ ա և է գործի մէջ, սպասաւորին իրաւունքէն զեղչելով չահու կողմը բան մը չաւելնար: Պաշտօնեան չվարձատրող դրամատէրն հարուստ մ'է, բայց միչտ չատ:

ԳԵՂԱՄ
ԹՂԹԱԿԻՑ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տփղիսէն կ'գրուի Ապրիլ 29ին.—Մօտ օրերս Պետերբուրգում երգէչ Տիգրան Նալբանդեանը մի համերգ է տալու, և այս առթիւ Սիրտեան Թերթը հետևեալն է գրում.

«Այդ երաժշտական երեկոյթն այն տեսակ երեկոյթներից մէկն է պատկանում, որին յաճախում են, բաց ի երեկոյթը կազմողներից մօտ անձինքներից, միայն քննադատները: Առաջինների «պարտականութիւն» է խանկ ծխել համերգ տուողին, իսկ երկրորդների պարտականութիւնը՝ տալ նրանց ճշմարտութիւնը: Հազիւ է պատահում, որ այդ երկու ֆունկցիաները միաժամանակ դառնան. ինչ արած: Պ. Նալբանդեանը թէև անչափ ..., սակայն բաւականին դուրեկան ձայն ունի: Բայց նա երգում է այնպիսի սառնակեան հանգստութեամբ, այնքան միալար և չը յարմարվելով երգածի երաժշտական ու բանաստեղծական հետ, որ ուղղակի անկարելի է լինում ստացած տպաւորութեան մասին խօսելու: Երգչի այդ տեսակ անտարբեր վերաբերմունքը դէպի իր պարտականութիւնը, չէ կարող չը հիասթափեցնել մի այնպիսի հանդիսականի, որը մեծ ուչադրութիւն է դարձնում ձայնի վրայ, քան նրա կատարման վրայ: Իսկ հասարակութիւնը, ըստ երևոյթին, հիացել էր. նա այնքան ազնուացած ծափահարում էր, որ կօնցերտանտն արդէն առաջին համարից յետոյ ստիպված եղաւ կրկնելու, կատարելով Լասսենի «յայտնի» ռոմանսը, բոլոր գերմանական սենտիմենտալութիւն անող պատու աղջիկների բերպերատարի պիեսան՝ «Stell auf den Tisch die duftenden Reseten». Այդ ընտրութիւնն արդէն վկայում է թէ ինչ «երևելի» գեղարուեստական ճաշակ ունի Պ. Տ. Նալբանդեանը: Այն բոլորն ինչ պակասում էր կօնցերտանտին, լիակատար կերպով լրացրեց երգչուհի Տ. Ս. Ն. Մոսոլկի: Ընդհանուր առմամբ համերգն աչքով է անցել, գոնէ հասարակութիւնը չատ գոհ է մնացել:»

ԻՊՍԷՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

Նորվեկիացի գրագէտն երկար ատեն հիւանդ և թոյլ էր, բայց իր առողջական կացութիւնը մինչև ամսոյս 14ը միենոյն վիճակին մէջ մնաց: Այդ օրէն սկսեալ անոր ոյժերն հետզհետէ տկարացան և բանաստեղծը չէր կրնար այլևս անկողնէն ելնել: Երեքշաբթի օր կորսնցուց իր գիտակցութիւնն և ա՛լ չվերադարձաւ: Այսպէս առանց ցաւի հանգիստ ննջեց: Վերջին օրերուն մէջ քիչ խօսեցաւ, բայց կը ճանչնար իրեն ներկայացողներն և անոնց սիրալիր խօսքեր կ'ուղղէր: Քրիստիանիոյի բոլոր թատրոնները դադրեցուցին իրենց ներկայացումներն ի նչան սգոյ, և չատ հասարակութիւններու վրայ դրօշները մինչև կէսը պարզուեցան: Նորվեկիոյ Հօքօն Թագաւորը Իպսէնի մահը լսելէն անմիջապէս ետքն հեռագրով իր և Թագուհւոյն ցաւակցութիւնն յայտնեց անոր այրիին:

*** Տօքթ. Պեէօրնսօն, Պեէօրնսթէրնէ Պեէօրնսօնի որդին, որ Քրիստիանիայի Թատրոնին վարիչն է և այժմ Պերլին կ'գտնուի, Նոյէ Ֆրայէ Բրեսէի թղթակցին հաղորդելով Իպսէնի մահը, ըսած է որ այս մահը մեծ ցաւ կ'պատճառէ իրեն, չնայելով որ ան ամէն ժամ կրնար տեղի ունենալ: Վերջին օրերուն, Իպսէն դեռ միչտ կ'հետաքրքրուէր քաղաքական խնդիրներ

բով։ «Ես դեռ չեմ գիտեր թէ պիտի կարենա՞յ Իպսէնի Թաղման ներկայ ըլլալ․ սակայն հայրս, որ այժմ Բօրէնհօֆ կը գտնուի, անշուշտ պիտի փութայ Քրիստիանիա։ Սխալ է բոլորովին այն լուրը թէ հօրս և Իպսէնի մէջ հակառակութիւն կար։ Այս «առասպելը» չինուած է այն փոքրոգի անձերուն կողմէ որոնք չեն կրնար մտածել թէ երկու հանճարեղ անձեր իրարու հետ հաշտ կրնան ապրիլ։ Իպսէն և Պեէօրնսօն իրար մէջտ յարգած են և մինչև վերջն ալ բարեկամ եղած են։ Եթէ անոնք աւելի յաճախակի տեսակցութիւն չէին ունենար, այդ՝ Իպսէնի առանձնասիրութիւնը սիրելուն պատճառաւ էր։ Վերջին անգամ հայրս զայն տեսած է Իպսէնի 70ամեակին առթիւ։ Երբ Իպսէնի նամակները հրատարակուին, այն ատեն պիտի տեսնուին երկու մեծ բանաստեղծներուն յարաբերութիւնները։»

⁂ Բօրէնհօֆէն կ'հեռագրեն Մայիս 23 թուով.—«Իպսէնի ամբողջ նամակները պահուած են ու իր կնոջ ձեռքը կ'գտնուին։ Այս նամակները միենոյն ժամանակ Իպսէնի ծրագիրը կ'ներկայացնեն։ Սակայն Տիկին Իպսէն շատ նախանձոտ է և չէ թոյլատրած որ Իպսէնի բարեկամներէն մէկն անոր մահէն ետքը տեսնէ։ Այս պատճառաւ անոր գերմաներէն լեզուով հրատարակած նամակները շատ միակողմանի գաղափար կուտան Իպսէնի անհատականութեան մասին։»

Քրոնիկ Հայ Եկեղեցւոյ

ԲԺՇԿԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԾԸ

Պէշիքթաշի հոյակապ եկեղեցւոյն կամարներն ալ երէկ թնդացին նաաձայն պատարագի երգեցողութեամբ։ Երգէ՛նն այն տեղ լսելի ըրաւ իր գոռ չեչտերը, և երաժշտապետ Բժշկեան էֆ., որ Արեւելեան երաժշտութեան չափ հմտութիւն ունի եւրոպականին, երէկ—եթէ կարելի է այսպէս ըսել— պաշտօնապէս կ'ներկայացնէր իր Նաաձայնը՝ ամէն անոնց որ փութացեր էին այն հոյակերտ տաճարը։ Բժշկեան արդէն ջատագով մ'էր նաաձայն պատարագի երգեցողութեան, և վեց եօթն տարի առաջ, երբ դեռ չկար Զիլինկիրեան և Եկմալեան նաաձայններուն աղմուկը, Արամ էֆ. Բժշկեան ինք Բերայի մէջ փորձեց դպրաց խումբ մը վարժեցնել բազմաձայն երգեցողութեան։ Գործը, բացարձակ նորութիւն մը այն առեն մեզ համար, մանաւանդ որ նաաձայնը դեռ չէր գտած այսօրուան ջերմ ջատագովները, կարծեմ միժեցաւ այն առեն, բայց եթէ ձեռնարկը չյաջողեցաւ —և ասոր մէջ կարծեմ քիչ չէ պատասխանատու նոյն ինքն Բժշկեան էֆ., որ չկրցաւ ցոյց տալ Զիլինկիրեանի մը կորովը — գաղափարը մնաց, և անոնք որ ժամանակին անդրկացած էին Բժշկեանի ձեռնարկին, հիմա բազմաձայն երաժշտութեան ջերմ ջատագովներ հանդիսացան։ Իբր առաջին ձեռնարկող մը մեր մէջ՝ բազմաձայն եկեղեցական երգեցողութեան, իբր անխոնջ ուսուցիչ երաժշտութեան, և եւրոպական երգեցողութեանց համար հաւաքածոյի մը հեղինակ, բնական էր որ հետաքրքրութիւն չարժէր Բժշկեանի նաաձայնը, որ երրորդ անգամ ըլլալով կ'երգուէր, առաջին փորձն եղած ըլլալով Աւագ Հինգշաբթի և երկրորդ փորձը Զատկի կիրակին։ Բայց առաջին երկու փորձերն անյաջող եղած էին մեծ մասամբ, դպիրներուն անվարժութեան բերմամբ։ Լիակատար փորձն երէկ էր որ տեղի պիտի ունենար, հետեւաբար, կ'արժէր երթալ լսել Բժշկեան նաաձայնն ալ, Զիլինկիրեան և Եկմալեան նաաձայններէն վերջ։

Եկմալեան նաաձայնը, տարակոյս չկայ որ Արուեստի տեսակէտով յաջող գործ մ'է։ Սքանչելի ամբողջութիւն մ'է անիկա, և հետեւելի գործ մ'է մեր բոլոր երաժիշտներուն համար։ Բժշկեան էֆ. հիմ բռներ է իր Նաաձայնին՝ Եկմալեանի գործը, զոր բազում ուրեք յախուռն գտեր է։ Այնպէս նկատեր է թէ եղանակներէն ոմանք շատ հեռացած են «բնիկ» եղանակներէն, և այս տեսակէտով պէտք զգացեր է սրբագրութիւններու և կրճատումներու։ Ալ աւելին կայ։ Բժշկեան էֆ. պարզապէս առած է «բնիկ» եղանակը, Արեւելեան եղանակի յատուկ բոլոր իր թեքումներով և երկարաձգումներով, ոլորաններով և տատանումներով, անփոփոխ ձգած է երկարաձիգ կոկորդային մեներգները, խղճահարած է սանձ մը դնելու սարկաւագներու երգերուն, այնպէս որ դպիրներն ազատ ասպարէզ կը գտնեն հագագային խաղեր կատարելու, երկարաձգելու եղանակները, և ծեքծեքելու, ինչ որ շատոնց ի վեր գանգատի առիթ եղած էր։ Այս պատճառներով, Բժշկեան Նաաձայնը միաձոյլ գործ մը չի ներկայացներ, ինչպէս Եկմալեանինը, ուր միաձայն երգուած կտորներն իսկ բարեփոխութիւններ կրած են, և եղանակներու մէջ եղած կտրուկ վերջաւորութիւնները կ'արգիլեն չափազանցութիւններու դիմել, և անօգուտ երկարաձգումներ ընել։ Բժշկեան Նաաձայնը՝ նոյն իսկ ամենայաջող կերպով երգուելով, չպիտի կրնայ իսկապէս Նաաձայնի մը տպաւորութիւնը ձգել, զի, ո՛չ միայն, ինչպէս ըսի, բոլոր մեներգներուն և սարկաւագաց բաժնին մէջ նախկին դրութիւնն անփոփոխ պահած է, այլ երկարաձգումներուն և ևեւէջներուն Արեւելեան դրութեան մէջ բարուոքում մը ներմուծած չէ, ինչ որ գործին ամբողջութիւնը կ'եղծէ, և ձայներու կանոնաւոր իրերայաջորդութեան արգելք կ'ըլլայ բացարձակապէս։ Պատարագի երգերուն մէջ գլխաւոր տեղ մը կ'գրաւէ «Տէր ողորմեա՛»ն, որ այնքան լաւ կապ մը պիտի ըլլար Նաաձայնին համար, բայց Բժշկեան ո՛չ միայն զայն չէ ընդունած Նաաձայնին մէջ, այլ ցարդ ծանօթ եղանակներէ բոլորովին զատ, զուտ Արեւելեան միաձայն «Տէր ողորմեա» մը ներկայացուց մեզ, որ օտար էր Նաաձայն պատարագի մը համար։ Կ'զգայինք որ երգէնը բաւական դժուարութիւն կ'քաշէր ինքզինք համակերպելու պահելու այն եղանակներուն հետ որոց մէջ անհրաժեշտ բարուոքումներ ներմուծելու խղճահարած էր յարգելի երաժշտապետը, վախնալով որ խորթ կուգայ ականջներու։ Խնդիրն այն է որ Նաաձայնին մէջ Արեւելեան է որ պէտք է ցոյց տայ ինքզինք, և աւելի ամէն նկատում պէտք է լաւն անոր տալ։ Եթէ պատարագի կտորներուն մէջ աւրեք աւրեք մեր դպրապետները տարբեր եղանակներ կ'հրամցնեն մեզ, և փոփոխութիւններ կ'ընեն, ինչպէս Բժշկեան էֆ. իր երեք երգել տուած «Տէր ողորմեա»ին մէջ, եթէ Արեւելեան երաժշտութեան անձնատուր դպիրներ, իրենց վայրկենական տպաւորութեան անսալով, Արեւելեան երաժշտութեան յատուկ դարձուածներ կուտան երգերուն, և բնական կ'գտնեն զայն, —թէև բնիկ եղանակներն երգել շատ հեռու ըլլան,— ուրեմն ի՞նչ խղճահարութիւն է որ արգելք կ'ըլլայ իրենց՝ Արուեստին պահանջումները կատարելապէս ի գործ դնելու։

Ինչպէս դիտել տրուած է քանիցս, չենք կրնար յաւակնիլ որ անփոփոխ պահած ենք մեր հնագոյն եղանակները, և ցարդ երգուած միաձայն պատարագի եղանակներուն մէջ տարբերութիւններ կան թէ՛ ի Պոլիս, և թէ գաւառներու և Պոլսոյ միջև, բայց ո՞վ կրնայ պնդել թէ մեր եկեղեցական եղանակներն ազդուած չեն ի հնումն Յունական և Ասորական եղանակներէն, երբ ա՛յնքան սերտ յարաբերութիւն կար գրական և եկեղեցական տեսակէտով, սկսեալ Պրոյերեսիոս Պարոյրէ, Ս. Սահակի և Մեսրոպի օրերէն՝ մեր և Հելլենաց ու Ասորւոց միջև։ Ի՞նչ բան ուրեմն կ'արգիլէ մեզ այսօր որ աւելի բարձր, աւելի մաքուր, աւելի բարուոքուած, աւելի վեհ երաժշտութեան մը պահանջումներուն զոհենք ամէն անձնական նկատումներ, մանաւանդ որ կիրթ ճաշակն ալ զայն կ'պահանջէ։ Բազմաձայն երաժշտութեան պէտքն այսօր ա՛լ տարակոյս չի վերցներ, և այս տեսակէտով, ամէն գնահատումի արժանի են անոնք որ նախաձեռնարկ կամ հետեւող եղան այս գաղափարին մեր մէջ։ Ուստի, մեզ շնորհակալութիւն միայն կրնանք յայտնել Բժշկեան էֆ.ին, որ անխոնջ աշխատասիրութեան մը կ'միացնէ նորութեան հետեւելու ջանասիրութիւն մը, թէև նորութեան տանող քայլափոխներուն մէջ խոչընդոտներ հանդիսանան շատ հեռ խղճահարութիւններ, և Արամ էֆ. Բժշկեան ա՛յնպիսի խղճահարութիւններ ունեցած է որ գործին ամբողջութենէն առաջ աւելի տպաւորութիւնն անհաճելի վերջաւորումներով կ'առդնուի։ Շնորհաւորութեան և շնորհակալութեան արժանի է Պէշիքթաշի Թաղական Խորհուրդը, որ տաղերգներէն եղաւ նաաձայնի պէտքն զգացող, և չվարանեցաւ զոհողութիւններու տալէ, զայն եկեղեցւոյն մէջ երգել տալու համար։ Ուրախ ենք այս առթիւ որ Թաղական Խորհուրդն ընդունելով Բիւզանդիոնի երկու առաջարկները, փառաւորապէս լուծեց երգեհոնի և տղաքներուն շապիկ հագցնելու խնդիրները։ Երգէնն երէկ դրուած էր դպրաց դասուն մէջտեղ, և երաժիշտ Ուինկեօնեան էֆ.ի ղեկավարութեամբ, զերծ ամէն տարօրինակ, զոր կ'առթէ խորանին ետեւ դրուիլը, լսելի կ'ընէր մերթ իր գոռ և մերթ մեղմ շեշտերը։ Իսկ երգեցիկ տղաքները գեղեցկօրէն յարդարած իրենց մազերը, և յատկապէս պատրաստուած շապիկներ հագած՝ եկան դաս, ինչ որ գեղեցիկ տեսարան մը եղաւ մեզ համար։ Այսօրէկ երկու խնդիրներ զօրա գործնականապէս լուծած է Պէշիքթաշի Թաղական Խորհուրդը։ Սպասենք որ անոնք իր հետեւողներն ունենան։

Երէկի երգեցողութեանց մասնակցեցաւ Ս. Ռեկերեան եկեղեցւոյն դպրապետ Ներսէս էֆ. Խըտավէրտեան, որ յառաջիկայ կիրակի նոյն եկեղեցւոյն մէջ նաաձայն երգել պիտի տայ Պատարագի մէկ քանի կտորները՝ հիմ բռնելով Էջմիածնական միաձայնը, այսպէս գոհացում տալով Մեծամօրի Ակոսչի առաջարկին։ Ի սրտէ յաջողութիւն կ'մաղթենք յարգելի դպրապետին, և կ'բաղձանք որ հետեւողներ ունենայ Հայ—հաւմէջական դպիրներուն մէջ։ ՊԱՐՈՅՐ

ՆՈՒԱԳԱԾԸ ՊԷՇԻՔԹԱՇԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Երէկ նաաձայն Պատարագ կար Պէշիքթաշի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ։ Երաժշտապետ Արամ էֆ. Բժշկեան որ արդէն Աւագ Հինգշաբթի ցերեկ և Զատկի առաւօտուն նաաձայն երգեցողութիւն կատարած էր Պատարագի արարողութեանց մէջ, Ծննդեան օրերու առթիւ ընդհանրութեան կողմէ պէտք եղած ուշադրութիւնը գրաւած չըլլալով իր ձեռնարկը, ուզած էր կրկնել փորձը, Մամուլի ներկայացուցիչներուն ալ հրաւէր ուղղելով՝ իրենց կարծիքը յայտնելու համար անկաշկանդ։

Ամէն բանէ առաջ դարձեալ պէտք է շեշտել թէ, հակառակ ամենց պռաւշտակներուն, նաաձայնը ջերմագին ընդունելութիւն գտած է մեր ժողովրդեան ամէն դասակարգերուն կողմէ, ինչ որ անգամ մ'ալ հաստատուեցաւ երէկ Պէշիքթաշի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ, ուր սովորականէն շատ աւելի ստուար երկսեռ բազմութիւն մը կար։ Ուրեմն մեր բարքերուն մէջ մտած, հանրային պահանջ մը դարձած կրնանք նկատել Նաաձայնը։ Կ'մնայ այդ պահանջին արժանապէս գոհացնելու գործը, որ կործանուածին չափ դիւրին չէ սակայն։ Ասոր փորձն առած ըլլալու է երէկ Բժշկեան էֆ., որուն Նաաձայնին տպաւորութիւնը միջակ եղաւ։

Ուշադրաւ էր երգէնին դասին մէջը դրուիլը։ Եկեղեցւոյ մէջ տար ձայնին լսելին իրաւամբ Թոյլատրելէ ճար, անհասկնալի կ'մնար տեղանին եաին պահուիլը։ Ա՞յնչափ ամբարիշտ բան մ'ունէր սոյն երաժշտական գործիքին տեսքը։ Ասոր շնորհիւ աւելի՛, հակեցողութիւն կար երէկ նաաձայնի ասոր, նայ և թաւ երգիչներուն միջև. Նշանակելի էր աղջիկներու ալ մասնակցութիւնը՝ շապիկով։ Բժշկեան էֆ. վերջին մէկ երկու շաբթուան մէջ է որ կազդարդեր մարզեր է իր նաաձայնին մասնակցող մեծ դպիրներու խումբը, և այդ կարճ ժամանակամիջոցին համեմատական եղաւ յաջողութիւնն ալ, քանի որ միւս կողմէ իր մարդոց թիւն ալ շատ քիչ էր, հազիւ 15 հոգի կային թաւ և նայ ձայներու յատուկ մեծ դպիրները, թէև տաղիս ձայնն երգելու կոչուած դպրոցական աշակերտաց և աղջկերուինք 40ի կ'հասնէին։ Ժամանակի պակասութիւնն և ուժերու նուաղութիւնն է անշուշտ գլխաւոր շարժառիթ երէկուան նաաձայնին մէջ նշմարուած թերութեանց, որոց ամէնէն կարեւորն էր սարկաւագներուն գրեթէ բնաւ պատրաստուած չըլլալը, նաև Բ. ձայնին՝ գրեթէ միայն վերջաւորութեանց մէջտեղին լսուիլը։ Հակառակ ասոնց, բաւական յաջող անցան «Սուրբ Աստուած»ը, «Փառք քեզ տէր Աստուած»ը, «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»ը, «Սուրբ Սուրբ»ը, «Ցամենայնի»ն, ևն։ Նշանակելի էր որ մեծ դպիրները,— բոլորն ալ գործի մարդեր, զարգացեալ երիտասարդներ, որ շնորհակալութեան արժանի անձնուիրութեամբ մը կուգան օժանդակել նաաձայնին յաջողութեան — հոգ կ'տանէին իրար մօտիկ ընելու, և կ'յաջողէին ներդաշնակութիւն պահել՝ իրենց մէջ, Ա. ձայնին, նաև երգէնին հետ։ Երբ կարգն եկաւ «Ամէն և ընդ հոգւոյդ քում»ին, «Հայր մեր»ին տաղ երգուած այդ սրտայոյզ կտորին, թէև Եկմալեանի ձայնագրածին մօտ էր այն, բայց դիտուեցաւ թէ բոլորովին տարբեր շեշտով մը կ'երգուէր, պահուած ըլլալով Արեւելեան երգեցողութեան այն ծեքծեքումներն որմէ հարկ էր խուսափիլ Նաաձայնին առեն։ Եւ արդէն այս էր երէկ դիտուած ամէնէն կարեւոր կէտը։ Բժշկեան էֆէնտի կ'ըսէ թէ ի՛նքն ուզած է հաւատարիմ մնալ ցարդ երգուած միաձայնին, եւրոպական օժէօյլի խորթ տպաւորութիւնը չթողլու համար ժողովրդեան վրայ։ Մեզ ալ նոյն փափաքն ունէինք և ունինք. պայմանաւ սակայն որ այդ միաձայնին արեւելեան ծեքծեքումները, զոյգ նօթերը վերցուին, և [illegible] կորսուի, տալով, և աղդու ձեր մանէ, ներդաշնակ թաւ և նայ ձայներ տրուելով անոր օժանդակ։ Ընդհանրական Սրբազնագործութեան մեներգը զատ արեւելեան ձեւով երգուեցաւ երէկ. և այդ՝ աւելի՛ շեշտուեցաւ, Պատարագի վերջաւորութեան «Ամէն Հայր Սուրբ, Որդի Սուրբ, Հոգիդ Սուրբ»ին առեն, որ Բօրհոսեց եղանակէն էր, և անոր յաջորդող «Տէր Ողորմեա»ի մէջտեղին որ Նեհավէնտ էր. ասոնք երկուքն ալ, զատ արեւելեան եղանակներ, արեւելեան շեշտով ու միաձայն երգուեցան, պահելով ճիշդ այն մեղկ հեշտ որմէ խուսափիլ ամէնուն բաղձանքն է։ Գոնէ հոգ տարուած չէր արեւելեան երգեցողութեան արուեստագիտական պահանջմանց. որովհետև արեւելեան երաժշտութենէ հասկցողներ գիտեն թէ «Նեհավենտ» չէ գաւիր, մէկուն հիմնական ձայնն ըլլալով՝ տիւկեահ (լա), իսկ միւսին հիմնական ձայնն ըլլալով՝ չահէր (ռօլ) և իրարու բոլորովին անյարմար Սեքանաեր ունենալով։ «Տէր ողորմեա»էն ետքը, «Քրիստոս Պատարագեալ»ը, շատ յաջող և ներդաշնակ կերպով երգուած, յիշեցուց մեզ թէ Նաաձայն էին երգեցողութիւնները։

Փափաքելի է գիտնալ թէ այս մասին ինչ կարծիք ունի Ուինկեօնեան էֆ. որ կ'վարէր երգէնը, և որ ա՛յնքան տեղ տա կարծիք յայտնած էր Զիլինկիրեան Նաաձայնին։

Գնահատելի և ամէն քաջալերութեան արժանի է անշուշտ Արամ էֆ. Բժշկեան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան լաւագոյն վիճակի մէջ դրուելուն համար իր ունեցած մասնակցութեամբ, բայց այնքան մեծ համարում ունինք «Փարնասի Դալլալըէկներ»ու հեղինակին ձեռնհասութեան և լայնամիտ ոգւոյն վրայ որ վստահ ենք թէ առանց դժկամակութեան կ'լսէ լուրջ արուեստին սիրոյն եղած անկեղծ դիտողութիւններ, որոնց նկատառութեամբ, և շարունակական, յարատեւ փորձերէ ետք իր նաաձայնն ալ կրնայ փափաքուած յաջողութիւնն ունենալ։

Արդ արուեստագիտական մանրամասնութեանց վրայ չծանրանալով, մեր անկաշկանդ համոզումն յայտնելու համար պարտաւորուած ենք խոստովանիլ թէ ա՛յս ալ անդիր ծայրն է. մեզ չենք փափաքիր որ յանուն Նաաձայնի զուտ եւրոպական օծնչներ մտնեն մեր օրթատոքսերէն ներս, բայց կ'ուզենք որ եւրոպական արուեստը մտնէ այն տեղ՝ Հայ եկեղեց. երգեցողութեանց հարազատ ծոցիներուն վրայ։ Երեք Նաաձայներ լսեցինք ցարդ, Զիլինկիրեան, Եկմալեան-Մէհաէրեան և Բժշկեան, ժամանակի կարգով, երեքն ալ իրարմէ բոլորովին տարբեր։ Պիտի ուզէինք ծափահարել երեքն ալ, ու յանձնարարել առանց բոլորին ալ երգուիլն այս կամ այն եկեղեցիին մէջ. բայց ինչպէս անցեալ շաբթու կ'ըսէինք, մեր Պոլսեցի երաժշտապետներն եւրոպական քոնսերվաթուարներէ ելած մասնագէտներ չեն. իրե՛նք ալ կ'խոստովանին զայս։ Սկզբամբ Հայ եկեղ. երաժշտութիւնն ուսած են դպրապետ ուսուցչի մը հսկողութեամբ, և որքան ալ գովելի ինքնօգնութեամբ մը յառաջացած ըլլան եւրոպական ձայնագրութեան նաև Արուեստին մէջ, իրենց գործերը չենք կրնար բաղդատել Սէն—Սանսի մը, կամ Կունօյի մը Պատարագներուն։ Արուեստի ընդհանուրին տեսակէտով ալ միութիւն մը չենք տեսներ մէջերնին. ասոր անհրաժեշտ, բացարձակապէս անհրաժեշտ կը նկատենք որ մեր կարող երաժշտապետները միասին խորհրդակցութիւն կատարեն, համաձայնութիւն գոյացնեն, կա՛մ Եկմալեանի պատարագն իր իսկութեան մէջ անփոփոխ ընդունիլ և երգելու, ինչպէս ըրած էր Մէհաէրեան էֆ. բաւական յաջող կերպով, կամ Զիլինկիրեան Նաաձայնին ընդունելութիւնը(*) առանց արուեստական արժանապատուութեան խնդիր հանելու, ի սէր նոյն իսկ Արուեստին, և կամ վերջապէս նոր մը հեղինակելու միաօրին, միախորհուրդ, և բոլորն ալ ընդունելու և երգել տալու զայն։ ՋԱՐՄԱՅՐ

ՆՈՒԱԳԱԾԸ Ս. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Այս անգամ ալ, ինչպէս Մայր եկեղեցիի նաաձայնին առթիւ, կարծիքներու երբորդութիւն մը կ'յայտնուի այս էջերուն մէջ, այն գեղեցիկ երաժշտութեան համար զոր Կրօն. Ժողովը վաւերացուցած է ամիսներ առաջ, և շատ լաւատեղ արդիւն մը տուած է, ինչպէս կ'հաստատեն՝ Եկեղեցիին նուիրականութեան և սրբազան աւանդութեանց անպայման պահպանման համար անհ՛րաժ նախանձախնդրութիւն ցոյց տուողներ։

Եւ Ս. Հայրապետը, Եկմալեանի քառաձայն պատարագն օրհնածին կոնդակով մը վաւերացնելու առթիւ, կ'յիշէ Տփղիսի առաջնորդ Տ. Գէորգ Արքեպ.ի հետեւեալ վկայութիւնը. «Մեծապէս գնահատէ զարդժանաւորութիւն զս յարուեստի երաժշտութեան, զոր օր ըստ օրէ աւատիմասիրելով ջանաս հասուցանել զայն ի լատարութիւն կենաց կատարելութեան։» Ն. Ս. Օծութիւնը մասնաւորելով իր խօսքն եկեղեցական երաժշտութեան վրայ, փափաք կ'յայտնէ «զանել զբուն Հայ եղանակս նախնեաց մերոց», և ցաւ կը յայտնէ որ մինչև այդ պահուն անոնց նշանակութիւններն և որոշ ձայները նոտան կ'մնան մեզ, և մեզ «աւանդաբար ուսեալ երգեմք այլ չգիտեմք թէ ճիշդ այնպէ՞ս է որպէս երգէին նախնիքն մեր։ Եւ այժմ Հայ համայն յեկեղեցիս թէ՛ ի Տաճկաստան և թէ ի Ռուսիա [illegible], այլ խառնեալ և փոփոխեալ են ի բազում ուրեք։»

Ս. Հայրապետն այս խօսքերով կ'ակնարկէ միաձայն պատարագի արարողութեանց բազմաթիւ եկեղեցիներու մէջ քմահաճ ու յետամնաց եղանակաւորումներով երգուիլը, որով և նախնեաց եղանակներուն եղծումը։ Ն. Ս. Օծութեան այս խօսքերը կ'բաւեն կարծեմ համոզելու համար զանոնք որ կ'յամառին պնդելու թէ Հայ եկեղեցիներու մէջ պատարագի երգեցողութիւններն հազար տարի առաջուան եղանակներու համաձայն են, և մեծ որբապղծութիւն կ'վերագրէին հակառակն համոզողներուն։ Ս. Հայրապետը, նախնեաց եղանակներուն ամէնէն հաւատարիմը նկատելով անշուշտ Եկմալեանի պատրաստած քառաձայն պատարագը, Ս. Էջմիածնի մէջ զայն երգել կուտայ, թէև վերջէն ալ ընդունած է Կոմիտաս Վրդ.ի ձայնագրած քառաձայն պատարագը, և իր կոնդակով յորդոր կ'կարդայ առ «ձեռնհաս և ջերմեռանդ ազգայինս, զի բարերար ձեռնտուութեամբ օժանդակ լինիցին քեզ (Եկմալեանի), որով կարող լինիցիս զգեկաւորութիւնդ ի լոյս ածել յօգուտ և ի պայծառութիւն Հայ Եկեղեցւոյ», ևն.։

Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ երէկ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ նաաձայն պատարագը, հակառակ դասի բաժնէն երեք անդամներու բացակայութեան, որոնց համար ըսուեցաւ թէ մասնակցած էին Պէշիքթաշի եկեղեցիին մէջ կատարուած նաաձայն պատարագին, ու իրենց բացակայութիւնն օր առաջ իմաց տալու փափկանկատութիւնը չէին ունեցած, որպէս զի նոյն իսկ վճարմամբ կարելի ըլլար քանի մը արդէն պատրաստ արուեստաւորներ հրաւիրել։ Հակառակ այս բացին, սակայն, դասի բաժինը չտկարացաւ երբեք, շնորհիւ տաղսոն կարծեքներուն միանգամայն, որոնք ինքզինքնին գերազանցեցին, և Զիլինկիրեան էֆ.ի խումբը ցոյց տուաւ զգալի կատարելութիւն։ Տիար Սմբատ Բէկճեան որ ջիղն է այս խումբին՝ իր անդադրելի ու անձնուէր գործակցութեամբ, դասի անդամներու բացակայութիւնն զգալի դարձուցած չըլլալուն համար զինքն ալ շնորհաւորողներուն ցոյց կուտար [illegible] ձայնական լարերը խզուած ըլլալու են՝ պզտիկ անհամաձայնութեան պատճառաւ երկու մտերիմներու միջեւ խզուող կապերու նման, որոնց աւելի ամրապնդումը տակաւին հազիւ քանի մը ժամուան կ'կարօտի, և Տիար Սմբատ տեղի տալով բարեկամի պէս, [illegible]։ Ականջի ականջութենէ տառապողներ տեսած են հարկաւ, որոնք կ'գանգատին թէ ուրիշներու կողմէ հազիւ լսելի ձայն մը իրենց ականջին մէջ փոթորիկի գոռումներով կ'հնչէ. Թէ ջութակին ամէնէն հեզ, զմայլելի մէկ թրթռումը, Թմբուկի մը [illegible] արձագանքը կը թողու իրենց լսողական գործարանին մէջ։ Այս օրինակներն ունենալով, չենք զարմանար երբ նաաձայնը չեմ յիշեր ի՛նչ ձայնի հետ շփոթողներու կ'հանդիպինք, որոնք անխոհեմութիւնն ալ կ'ունենան իրենց դատողութիւնը հրապարակելու։

Եւ ընդ հոգւոյդ [illegible], որ յանկարծ ընդհանուր հետաքրքրութիւնը խզելով [illegible] եղանակաւորութեամբ տեղի ունեցած երգեցողութիւնները։ Երգէնն որ ճարտարօրէն կ'վարէր Ցարութիւն էֆ. Սինանեան, արարողութեանց ներդաշնակութեան մէջ իր բաժինը բերաւ, այնպէս արդարացնելով իր նպատակը։ Ծուցի գործածութիւնը զանց առնուած էր։ Ընդհանուր յաջողութեան մէջ կարելի է մասնաւորել Տէր ողորմեա և Քրիստոս Պատարագեալ, որոնք յայտնապէս [illegible] էին, ինչպէս մեներգները՝ [illegible] եղանակաւորումէ զերծ՝ շատ [illegible]

(*).—Զիլինկիրեան Նաաձայնը նախընտրելի է ըստ մեզ, որովհետև եւրոպական արուեստի պահանջումներն ըստ կարի գոհացնելով հանդերձ, անփոփոխ պահած է մեր եկեղ. երգեցողութիւններն, այնպէս ինչպէս որ վարժուած են լսելու Թրքահայ ականջները։ Ասկէ զատ տպուած և ամէն ձայնագրողէ մատչելի ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունի։ Զ.

գլխաւ. Տ. Թորգոմ Ս. վրդ. գեղեցիկ քարոզով մը ներկայացուց ճշմարիտ քրիստոնէին կեանքն և իր խօսքերը վերջացուց յայտնելով որ եկեղեցիին բակին հաստատուած պնակները չեն արդիւնաւորուիր. ու եթէ շարունակուի այս անտարբերութիւնը, ըսաւ, Խնամակալութիւնը պիտի ստիպուի վերադառնալ նախկին սովորութեան, այն է պտտցնել պնակներ շրջագայութեամբ եկեղեցիին մէջ։ Իրաւ ալ, ժողովրդեան թիւին համեմատութեամբ աննշան էր պնակի հասոյթը։ Ա. Բ. Պ.

ՆՈՐԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅ—ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Նաաձայն պատարագի խնդիրը կ'շարունակէ զբաղեցնել բոլոր Հայ եկեղեցիներուն մէջ։ Երէկ Ղալաթիոյ ժամն էր որ փորձեց նաաձայնը, միւս օր Գումգաբուի Մայր եկեղեցին 120 դպիրով նաաձայն մը կազմակերպեց, յետոյ Պէշիքթաշի եկեղեցին երգեհոն մը դրաւ՝ առանց օրինակին հետեւելով, և հաւանաբար Սկիւտարի և Գատըգիւղի եկեղեցիներն ալ իրենց կարգին պիտի ջանան փորձել նաաձայնն և երգեհոնը։

Եթէ չենք կրնար վերջնականապէս յայտարարել թէ՝ երգեհոնաւոր նաաձայն Պատարագը պաշտօնապէս ընդունուած է ա՛լ Պոլսական Հայ եկեղեցիներէն, սակայն կրնանք անկասկած ըսել թէ նաաձայն Պատարագն և երգեհոնն իրենց հիմը դրած են հոն, ուրկէ քիչ մը դժուար է ա՛լ զանոնք հանել, քանի որ ժողովուրդն ալ ո և է ընդդիմութիւն ցոյց տուած չունի. ընդհակառակն կատարելապէս համամիտ կ'թուի այս եկեղեցական բարեկարգման և նոյն իսկ առաջնորդը շատ աւելի ազատութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ իր եկեղեցիներուն։ Անցեալ օր Գումգաբուի մէջ կատարուած Եկմալեանի նաաձայն Պատարագը լսելու համար ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ առաւօտ ժամը 10էն լեցուած էր եկեղեցիին բակը, երբ տակաւին գոց էին ժամուն դռները. ո՛րչափ գեղեցիկ պիտի ըլլար, եթէ այս բարեպաշտական ոգին մշտական ըլլար, և ո՛չ թէ առկայծիւ բաղձալի պարագաներու միայն առնձնանուած։ Արդէն, ես այս առանց ալ չեմ յօժարիր երբեք «բարեպաշտութիւն» անուանել, քանի որ անիկա լոկ... «հետաքրքրութեան» արդիւնք է։

Բայց, եկեղեցական բարեկարգումի այս գեղեցիկ հանդէսին առթիւ, և նաաձայնին ու երգեհոնին գտած ջերմ ընդունելութեան դիմացը կ'խորհիմ թէ կրօնային գաղափարներն ո՛րչափ ընդլայնուած են և այն ժողովուրդն որ լատինական չհետեւելու համար՝ Կարապետ Փանոսեանին տանքը՝ նոտարաններն և աթոռները կ'վտարէր ժամէն, այսօր անհոգ նաաձայն և երգեհոնին, զոր չի վարանիր [illegible] դասին մէջ ալ իջեցնել։

Զիլինկիրեան էֆ.ի վերջ՝ Մէհաէրեան էֆ.ն է որ փորձեց նաաձայնը 120 դպիրներով, մինչ առաջինը յիսուն հոգով միայն գոհացած էր։ Մէհաէրեանին ըրածը լոկ réclameի խնդիր մը կ'առնուանեմ ես, քանի որ ի՛նչ հարկ կայ 120 հոգիի, երբ յիսունն ալ իր գործը կ'տեսնէ, և քանի որ մեր դպրապետները նոյն իսկ եթէ երբեք յաւակնին 40—50 հոգիէ բաղկացած դպրաց դաս մը վարել, սակայն երբեք ու երբե՛ք չեն կրնար [illegible] 120 հոգինոց նաաձայն մ'առաջնորդելու և վարելու գաղափարը, որ միմիայն մեծ վարպետներու և կարող «մաէսթրօ»ներու գործը կրնայ ըլլալ։

Մինչ նաաձայնն այնչափ հսկայական յառաջդիմութիւններ կ'ընէ Հայ եկեղեցիներուն մէջ, արդեօք կ'ներուի՞ մեզ հարցնել.— Ե՞րբ մեր մէջն ալ նաաձայնը։

Այս հարցումիս միայն Ս. Յովհան Ոսկեբերանի Ժողովրդապետութիւնն և Վիեննայի Մխիթարեանները կրնան պատասխանել։ (Մեծամօսիք Ակոսչ, Մայիս 13.)

Խառն Ժողովը, Տիարպէքիրի առաջնորդին առաջարկութեան վրայ հարկ դատեց Դիարպեքիրի [illegible] Տ. Գարեգին Վ.ի օգնական կարգել անոր և Ս. Պատրիարքը կոչեց նոյն վարդապետը մեկնելու ի Տիարպէքիր, առաջնորդին հրահանգաց համաձայն և իրաւասութեան ներքեւ աշխատելու համար։— Երզնկայի առաջնորդի ընտրութեան առթիւ ինչ ինչ թերութիւններ մէջ գտած ըլլալուն, որք առիթ տուած էին երկպառակութեանց, Խառն Ժողովը բեկանեց կատարուած ընտրութիւնը։ Եւ ըստ որում այս երկպառակութեանց հետեւանքով դժուարացած էր այլ և առաջն. տեղապահ Տ. Արտաւազդ Վ.ի պաշտօնավարութիւնը Երզնկայի մէջ, Խառն Ժողովը վերջացնել նկատեց անոր պաշտօնն և յառաջիկային վերապահեց Երզնկայի առաջնորդութեան մասին կարգադրութիւն ընել։—Ակնայ Վիճակը թափուր մնացած ըլլալով, Խառն Ժողովոյ որոշմամբ նոյն Վիճակին առաջն. տեղապահ կարգուեցաւ Տ. Արտաւազդ Վ. Գալէնտէրեան որ միւնոյն պաշտօնով կ'գտնուէր Երզնկայի մէջ։—Կարնոյ Առաջնորդ Տ. Զաւէն Վ. պաշտօնանկ ըլլալով առժամապէս մայրաքաղաքս գալու, Խառն Ժողովոյ որոշմամբ Պոլաթլիի առաջն. տեղապահ Տ. Եմմանուէլ Վ. Գալեմքեարեանի պաշտօն յանձնուեցաւ երթալ Կարին և առաջնորդին բացակայութեան միջոցին տեղւոյն Ժողովոց աջակցիլ առաջնորդարանի գործոց կարգադրութեան համար։ Խառն Ժողովոյ որոշմամբ միանգամայն մերժուելով Ժողովոյ կողմէ հրաժարականները, Ս. Պատրիարք Հայրը հրաւիրեց նոյն Ժողովներն ըստ առաջնոյն շարունակելու իրենց պաշտօնը։— Պոլաթլիի վիճակը Տ. Եմմանուէլ Վ.ի առժամեայ բացակայութեան պատճառաւ թափուր մնացած ըլլալով, Խառն Ժողովին ընտրութեամբ Տ. Վահան Ծ. Վ. Տէր Մինասեան առաջն. տեղապահ կարգուեցաւ Պոլաթլիի Վիճակին։

—Կ'ըսուի թէ Կարսեան եղբարք, յաւերժացնելու համար իրենց հանգուցեալ եղբոր յիշատակը, կ'փափաքին Գարակէօմրիւկի եկեղեցին վերաշինել։ Ինչպէս յայտնի է, ցարդ կարելի չեղաւ ձեռնարկել այս հրկիզեալ եկեղեցիին վերաշինութեան, զի պէտք չի տեսնուիր քանի մը հազար ոսկի ծախսել այս առթիւ, քանի որ տեղւոյն բնակչութիւնը ցրուած է։

—Ս. Պատրիարք Հօր քոյրը՝ Օր. էֆ. Թիկ Օրմանեան, կազդուրման համար Ալէմտաղի գնացած է։ Ն. Սրբազնութիւնը շաբաթ օր Ալէմտաղի գնաց և երէկ նախագահեց տեղւոյն Ս. Նշան եկեղեցւոյ արարողութեանց ու քարոզեց։ Օգնութիւն պատճառաւ Ալէմտաղի գտնուող ազգայիններ լեցուած էին եկեղեցին և սիրալիր ընդունելութիւն մ'ըրին Ն. Սրբազնութեան։

—Դատաստ. Խորհուրդն իր վերջին նիստին մէջ նկատողութեան առնելով Սամաթիոյ կնոջ մը ամուսնական խնդիրը, որոշեց քննութեան արդիւնքը տեղեկագրել Կրօն. Ժողովին, և առաջարկել որ արտօնուի կինը վերամուսնանալու, նկատելով որ ամուսինն ամուսնութենէն 2 ամիս վերջը բաժնուեր է կնոջմէն, թողլով զայն լքեալ ու անպաշտպան։

—Ուսումն. Խորհրդոյ ուրբաթ օրուան նիստին որոշումները.— Ազգ. վարժարանաց կրթական ծրագրին վերաքննութեան առթիւ պատրաստուած ըլլալով Ատենին [illegible] յայտագիրը, Խորհուրդը կարդաց զայն և ընդունեց։ — Ուսուցիչ Խոչիկ էֆ. Ինկիլիզեանի «Գծամարզարան» անուամբ պատրաստած իրն տետրակները ներկայացուած էին Խորհրդոյ քննութեան և վաւերացման։ Նոյն տետրակներուն վրայ կատարուած քննութեան արդեանց համաձայն, իբրև նոր և օգտակար աշխատութիւն մը, արտօնուեցաւ դասէ վաւերացնել անոնցմէ 1—8 թիւ տետրակներն ի պէտս Մանկապարտէզի ալոյոց և Ցրդը տարրական դասընթացքի Ա. տարւոյ ուսանողաց համար։ —Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկին հաջորդաձեւութիւնը վաղը նիստ պիտի գումարէ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Հաշուակալութեան Ատենին Բ. Դիւանին անդամ անուանուեցաւ Ա. չըլճանակին Ա. միւմէյյիզ Հագգը պէյ։—Կինճի նոյնպ անուանուեցաւ Թիքքըլի նախորդ նոյնպ Մէհմէտ Նազիֆ էֆ.։ Րէֆահիյէի (Երզրում) նոյնպ՝ Ազիզաղէի նախորդ նոյնպ Սիւլէյման Սապրի էֆ.։ Պէյլէհիրի (Գոնիա) նոյնպ՝ Միթոնիի նախորդ նոյնպ Մուստ Բեաղէմ էֆ.։ Նաֆայի (Երուսաղէմ) նոյնպ՝ Սոյոտոյի նախորդ նոյնպ Մեհմէտ Նաժմի էֆ.։ Զոնկուլտաղի (Գասթէմունի) նոյնպ՝ Նոյնպներու վարժարանէն ընթացաւարտ Հիւսէյին Հիւսնի էֆ.։

Ա. Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ կայս. կալուածներուն յանձնաժողովոյ անդամ և կայս. կալուածոց Բ. ճիւղին և անտառներու Տնօրէն Հէքիմեան էֆ.ի։ Գ. Մէճիտիէ կայս. Անձն. Գանձուն հայթայթիչներէն Նիքոլա Բանդոդաքոուլօ էֆ.ի։ Գերման նշանաւոր բժիշկ Տքդ. Պերկման բժշկութեան և վիրաբուժութեան մէջ ունեցած ճարտարութեանը բերմամբ պատուակալ ուսուցիչ կարգուեցաւ կայս. բժշկական վարժարանի և Համիտիէ մանկանց հիւանդանոցին, և պատուակալ Բ. ուսուցիչ կարգուեցաւ իր օգնականը՝ Տքդ. Պիր։ Տքդ. Պերկման և Տքդ. Պիր առաջան Լիւակաթի ոսկի նշանով։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Գեաւրհանի ընտանիքէն ծանօթ անձինք, որ Աֆրիկեան Տրիպոլիս ղրկուած էին, դատարանական տեղեայն Վերաքննիչ Ատենին առջև, և դատավարութեան միջոցին հաստատուեր է որ այս Գեաւրհանիներն Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ եօ հաւաքուելով, զատ զատ կամ ընկերովի, խառվարարական խորհրդակցութիւններ կ'կատարէին, և այս մասին գաղտնի միութիւն մը կազմած էին։ Հաստատուած է որ առանց ջանքն էր ի գործ դնել երկրին անդորրութիւնը խանգարելու հանգամանք ունեցող եղեռնական և վայրենաբարոյ արարքներ։ Այս նպատակաւ զինուած էին կարգ մը մարդիկ, և զանոնք կ'մղէին ջարդ ի գործ դնելու, և իրենք իսկ զինուած էին անձնապէս։ Դատարանն որոշեց ամէն մէկուն մասնակցութեան աստիճանն այս խառվարարական արարքներուն մէջ, և դատեց զանոնք ըստ Պատժ. Օրէնսգրքի այլ և այլ հատուածներուն, և արձակուած վճիռը Թղթատարին յանձնուեցաւ, Պոլիս, Վճռաբեկ Ատենի Ընդհ. Դատախազութեան տրուելու համար։ Այս վճիռը ամբողջապէս պիտի հրատարակուի Պոլիս հասած ատենը։

ՇՈՎԱՅԻՆ Նախարարութիւնը Բ. Դուռ ղրկած էր ի նորոյ կառուցանելի Գարաքէօյի կամուրջին յատակագիծը։ Զեկուցուեցաւ Ծովային Նախարարութեան՝ նաւագնացութեան դնել կամուրջին շինութիւնը, եւ արդիւնքը շուտով տեղեկագրել։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Գերման դեսպանն և աւստրիական գործակատարը շաբաթ օր տեսակցեցան Բարձր. Մեծ Եպարքոսին հետ։

ԹՈՒՐՔԵՆԻՍԵՐԳ Աւստրիական դաշնագիրը վաւերացուեցաւ կայս. Իրատէով, Նախարարաց Խորհրդոյ տեղեկագրին վրայ։ Դաշնագիրն այսօր պիտի ստորագրուի Արտաքին գործոց Նախարար Թէվֆիք փաշայի կողմէ, յանուն Օսմ. Կառավարութեան և Սերպ դեսպանին կողմէ, յանուն Սերպ կառավարութեան։

ՄԱՀԱՑՈՒԹԻՒՆ.— Մայիս 6—12 մայրաքաղաքիս և երեք արուարձաններու մէջ մեռան 185 հոգի, որոցմէ 117ն իսլամ, 68 այր և 49 կին, 56 քրիստոնեայ, 36ն այր և 20ը կին, 12ն հրեայ, 5 այր և 7 կին։ Համագումար՝ 109 այր և 76 կին։

ՆՈՐ ԼՐԱԳԻՐ.— Կրէկուար Գարէտի էֆ. արտօնուեցաւ [illegible] անունով յունարէն լրագիր մը հրատարակելու։

ԳՈՂԵՐԸ.— Անցեալները գողեր մտած էին Այ Ստեփանօ, վերոյիշեալ Նուրէտտին պէյի տունը, և Նուրէտտին պէյ տեսած էր գողերէն մէկը, որ փախչելէն բռնուելու համար տեղ մը ձերբակալուեցաւ, և իր խոստովանութեան վրայ ձեռք անցուեցաւ նաև ընկերը, և գրաւուեցան գողօնները, որ տէրերուն յանձնուեցան: Գողերը Գալաթիօ [illegible] Այ Ստեփանօ եկած էին հրաման:

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ.— Կ. Պոլսոյ Առևտրական Բ. դատարանը սնանկ հռչակեց, Կ. Պոլսո, Գոլֆաքճըլար Պազը, Խ. և Պ. Ճէզմէճեան եղբայրները: Դատարանն անդամ Նանքօ էֆ.՝ ժիւժ քոմիսէր, և Իրաւագիտական վարժարանէն ընծայուած Րէշատ, և փաստաբան Ցակոբ Պօհէր էֆ.ները սաժամեայ սէնտիք կարգուած են:

ՀՐԴԵՀ.— Սելանիկէ կ'գրեն թէ ամսոյ 9ին գիշերը ժամը 5ին, անյայտ հրդեհ մը պատահեր է մօտեր դարձնելով 12 խանութ և 2 վաճառատուներ. ընդհանուր վնասը 14,000 Օսմ. ոսկիէն աւելի կ'հաշուուի. հրդեհը ծագած տեղ է [illegible] վաճառի մը խանութէն որ 50 ոսկի ապահովագրուած է եղեր: Վնասուած ընկերութիւններն են.— Ի մէջ այլոց, Ինսիոն՝ 600 Օսմ. ոսկի, Օսմ. ապահովագրական Ընկ.՝ 200 Օսմ. ոսկի:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ.— Երէկ առաւօտ ժամը 11ին (Ը. Թ.) [illegible] մէջ երկրաշարժի թեթև ցնցում մը զգացուեցաւ, որ ո և է վնաս չպատճառեց:

ԲՍԱԿԱՀԱՏ.— Երէկ, Բերա, հանրածանօթ չրջիկ ծառավաճառ Գրիգոր աղայի դրամապանակը չորթեց քսակահատ մը, երբ անիկա Թրամուէյին կառքին կ'ոլլար, տեր ներս մտնել: Դրամապանակը [illegible] և կը պարունակէր 16 մէճիտ և 1 քառորդ ոսկի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ Եւրոպայի ամենէն աւելի զարգացած երկու մեծ ազգերն յաջորդաբար ձեռք առին սա վերջին տարիներուն մէջ, և երկուքը մէկ մէկ աւանդական և յառաջդիմական կերպով լուծեցին: Ֆրանսա արմատական լուծում մը տուաւ անոր, դպրոցն աշխարհականացնելով, Կղերն ու կրօնական կրթութիւնը բոլորովին դուրս հանելով հանրային դպրոցէն (սերականներէն): Անգլիա միջին լուծում մը կուտայ անոր, Աստուածաբանական և ընդհանուր քրիստոնէական—բարոյական կրթութիւն մը պարտաւորիչ համարելով հանրային դպրոցի մէջ, բայց ժամանակ և միջոց տալով մէկն մի դաւանութեան պաշտօնեաներուն ու վարժապետներուն իւրաքանչիւրին իր դաւանութեան համեմատ կրօնական կրթութիւն տալու համար դպրոցի աշակերտներուն: Իրաւ է որ Անգլիոյ մէջ դպրոցական խնդիրը դեռ կը շարունակուի, բայց այս ընդհանուր դրութիւնն արդէն ընդունուած կ'երևայ, և ֆրանսական ձեւով լուծ աշխարհիկ կրթութիւն պահանջողներուն համեմատաբար, շատ աւելի են այն Անկլիքաններն ու Կաթոլիկներն որք դաւանական որոշ կրթութիւն կ'պահանջեն Բարլամենթին մէջ: Հետևապէս, Անգլիա, կրկին և կրկին փորձերէ ու նախորդական փոփոխութիւններէ ետքը, չի հասնիր ֆրանսական սկզբունքին, և ո և է ձեւով ու կրօնական կրթութիւն մը պարտաւորիչ կ'նկատէ: Իսկ Բրուսիա դաւանական լուծում մը կուտայ կրօնային—կրթական խնդրոյն, դպրոցական ծրագրին մէջ որ անցեալ շաբթուն Բ. ընթերցման ներկայացուց Բրուսիոյ Երեսփոխանական Ժողովին՝ պահպանելով այն սկզբունքը թէ «Բողոքական աղաք բողոքական ուսուցիչներու ձեռամբ պիտի դաստիարակուին և կաթոլիկ աղաք կաթոլիկ ուսուցիչներու ձեռամբ»: Ուրիշ սկզբունք մը զոր կ'չնչէ Բրուսիոյ նոր ծրագիրը՝ կեդրոնական իշխանութեան իրաւունքներուն զօրացումն է ի մասին նախակրթարաններու մատակարարութեան, նաև համեմատ ուսուցիչներու անուանման: Ուրիշ կարելի է, բողոքական և կաթոլիկ աղաց համար զատ նախակրթարաններ պիտի ըլլան, բայց եթէ աշակերտներուն թիւն և տեղային միջոցները չբաւեն, այնպիսի կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ որ խառն բանադատաւմ չգործածուի բնաւ: Բաղաքներու նախակրթարաններուն ուսուցիչները պիտի կարգէ կրթական նախարարը, բայց գիւղային շրջանակներու մէջ տեղային դպրոցական մարմինը կրնայ համար այս գործը: Գիւղային շրջանակներու մէջ Բրուսիացի վարժապետաց հիմա տարին 45 ոսկիէն ու տասնեին մինչև 90 ոսկիէն թոշակ կ'առնեն: Նոր կարգադրութեամբ, Կառավարութիւնը պիտի կարենայ գիւղային շրջանակներու արժանաւոր վարժապետները պաշտօնի կոչել քաղաքաց մէջ, ու առաւել բարձրացնել անոնց ռոճիկը: Ուրեմն, Դաստիարակութեան մասին Եւրոպայի ամենէն զարգացեալ ազգն ալ, Բրուսիա, չի հետևիր ֆրանսական դրութեան, և չուզեր աշխարհականացնել նախակրթարանը, այլ միշտ պարտաւորիչ կ'համարէ կրօնային կրթութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գերման թերթ մը կ'ծանուցանէ թէ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջև սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու նպատակով Լոնտոնի մէջ կազմուած մասնախումբը Գերմանիոյ երեսուն եւ ութն մեծ թերթերուն չրջաբերական գիր մ'ուղղած է, որով կը խնդրէ անոնց իւրաքանչիւրէն, մէյմէկ պատուիրակ ղրկել Լոնտոն, ուր ութ օր հիւր պիտի ըլլան նոյն լոնտոնեան մասնախումբին: Մեկնումը տեղի պիտի ունենայ Պրեմերհաֆէնէն, Յունիս 19ին: Այդ հրաւիրագրերէն զատ, անգլ. մասնախումբն յատուկ հրաւէր մ'ալ ուղղեր է գերման ծանօթ գրագէտ Մաքս Նորտաուի, որ ի Բարիզ թղթակից է մէկ քանի գերման թերթերու:

ՉԻՆԱԿԱՆ ՄԱՔՍԱՏՈՒՆԵՐԸ.— Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Գշ. օր Սըր Զօրճ Տիլք հարցուց թէ Չինաց կառավարութիւնն [illegible] Անգլիոյ որ վնաս չպիտի հասցուի Սըր Ռոպերթ Հարթի կամ անոր յաջորդներուն դիրքին՝ չինական մաքսատուներու վարչութեան մէջ: Սըր Է. Կրէյ պատասխանեց թէ ինչպէս Մայիս 18ին ըսած էր, Չինաց Կառավարութիւնը կ'մերժէ այն կարծիքը թէ ինք ո և է դիտում ունեցած ըլլայ դրժելու 1896ի և 1898ի փոխառութեան վերաբերեալ պայմանագրերուն, որոց համաձայն մինչև այդ պարտքերուն վճարումը մաքսատուներուն վարչութիւնն այժմու վիճակին մէջ պիտի մնայ: Անգլ. Կառավարութիւնն առիթ խոստում մը կը նկատէ թէ Չինաստան ո և է փոփոխութիւն չպիտի մացնէ Սըր Ռ. Հարթի վարչութեան տակ գտնուող մաքսատուներուն մէջ: Այս մասին որոշ հրահանգներ ղրկուած են:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Աւստրալիոյ վարչապետ Մր. Տիքին Մայիս 18ին Սիտնէյի մէջ ճառախօսելով, ըսաւ թէ Աւստրալիոյ դաշնակցային կառավարութեան քաղաքականութեան հիմնագիծները կ'կազմեն մաքսապաշտպան դրութիւնը, պարապ հողերու վրայ գաղթականներու հաստատման խնդիրը, և երկրին պաշտպանութիւնը՝ իր իսկ ուժերով: Մաքսապաշտպան դրութիւնն արգելք չպիտի ըլլայ նպաստաւորեալ պայմաններ ընծայելու Գանատայի, Հարաւ. Ափրիկէի և հասարակապետ Անգլիոյ: Գաղթականներու հաստատման խնդրոյն համար Կառավարութեան դիտումն է հիւսիսային գաւառները բանալ սպիտակամորթներու առջեւ: Աւստրալիա կ'ուզէ անմիջական միջոցներ ձեռք առնել Դեղիններուն դէմ, ելմտական բարենորոգումներ ի գործ դնել, ամբողջ Աւստրալիոյ մէջ ծաւալել ծերերու հանգստեան թոշակը՝ միևնոյն կազմակերպութեան մէջ առնելով բոլորն ալ, և միացնել Աւստրալիոյէն դուրս կնքուած փոխառութիւնները: Մր. Տիքին աւելցուց թէ պէտք է թոյլատրել չափաւոր թուով գիւղագործներ օտարներու Աւստրալիա գաղթելու, և թէ ինք պիտի ջանայ միացնել դաշնակցային կառավարութեան ամբողջ ելեւմտացը:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ զբաղած տարօրինակ դիտաչնորհութիւնները Մատրիտ կ'հասնին հետզհետէ: Անոնց համեմատմար թիւն է 1120: Մատրիտ լեցուած է օտարականներով: Պանդոկներու գինները բարձրացած են վեցպատիկ, և այս՝ հակառակ իշխանութեանց ըրած միջամտութեան: Ալֆոնսո Թագաւոր Նշ. օրը բազմաթիւ [illegible] հետևորդներու ուղեկցութեամբ ճամբայ ելաւ Մատրիտէն, [illegible] վրայ Իրէօնի մէջ դիմաւորելու Պաթէնպէրկի Էնա իշխանուհին, իր նշանածը, զոր Սան—Սեպաստիանոյի մէջ ողջունեցին Կուիբուզքօայի նահանգային իշխանութիւնք, Միրանտայի մէջ՝ Պիլպաօի նահանգային իշխանութիւնք և Ալավայի մէջ Նավառի նահանգային իշխանութիւնք: Ալավայի մէջ ընդունելութիւնը նկարագեղ երեւոյթ մ'առաւ մանաւանդ: Պաշտօնական թափօրին մէջ կ'երևային «ճիկանդ»ներն և «Բապէգէտոս»ները, այն հսկայ մարդապատկերները, որ Միջին Դարու սովորութեան մը համաձայն, կրօնական արարողութեանց և ժողովրդային տօներու միջոցին կ'պտտցուին Բամբլիւնայի մէջ: Արքայական կառախումբը շատ դանդաղ ընթացքով մը յառաջացաւ, որպէս զի Սպանիոյ Վեհապետն և ապագայ Թագուհին կարենան ժողովրդեան վրայ ընդունիլ ժողովրդեան մեծարանքները: Էնա իշխանուհին և իր հետևորդները իջան Լաս Ռոզաս, ուր դրօշազարդուած չքեղ կայան մը պատրաստուած էր: Այն տեղէն գացին Բարտոյ դղեակը, Մատրիտէն երբ տասը քիլոմեթր հեռու, ուր Թագաւորն սրաւ կ'երթայ մերթ, և ուր Էնա իշխանուհին պիտի բնակի մինչև իր ամուսնութեան օրը:

*** Մէկ քանի օրէ ի վեր անսովոր ուրախութիւն կ'տիրէ Մատրիտի մէջ: Մասնաւորներ կ'մրցէին քաղաքապետութեան հետ, հետ [illegible] համար Էնա իշխանուհիին: Գլխաւոր փողոցներուն մէջ չքեղ յաղթական կամարներ կանգնուած են: Արքայական թափօրը, որ Պասկի օրն էրր 2 քիլոմեթր տարածութիւն պիտի ունենայ, իր չքեղութեամբը պիտի գերազանցէ նմանօրինակ ամէն թափօրներու ցարդ ցուցադրուած չքեղութիւնը: Ցուցանիւթեց փառաւոր կառքեր, որոց մէկ քանին դարաւոր հնութիւն ունին, Սան—Ժէրօնիմօ եկեղեցին պիտի տանին արքայական ընտանիքը, օտար իշխանները, [illegible] Ժողովին և Ծերակոյտին պատուիրակութիւնները: Ալֆոնսո ԺԳ. Թագաւորին զինուորական Տան պաշտօնեայ, Մատրիտի զինուորական հրամանատարը, և Սպայակոյտի պաշտօնեայ ձիով պիտի հետևին արքայական կառքին: Պալատէն մինչև Սան—Ժէրօնիմօ եկեղեցին թափօրին անցնելիք ճամբուն վրայ Մատրիտի բոլոր պահապան զօրքերը կարգով շարուած պիտի ըլլան: Սպանիացիներն որ այժմէն ջերմ համակրութեամբ մը կ'տիրեն իրենց ապագայ թագուհին, [illegible] մրցում մը կազմակերպած են: [illegible] Այդ [illegible] քուրդ—բոզդալներէն տասը հազար հատ պիտի ընծայուի, գեղեցիկ [illegible] թագուհւոյն մատուցանելու համար: Սպանիոյ [illegible] Ալֆոնսո ԺԳ. Թագաւորին և ապագայ վեհապետուհիին հասցէին: Ֆրանսայի Նախագահ [illegible] պիտի ըլլայ [illegible] սպասը մը՝ Լուի ԺԶ.ի ոճով, «քրէմ» գոյնով և [illegible] կերտ, Սպանիոյ զինանշաններով, արքայական թագով և Ալֆոնսո ԺԳ. Թագաւորին անուան սկզբնատառերով: Կ'ըսուի թէ Էնա իշխանուհիին Սպանիոյ արքունեաց մէջ մտնելուն առթիւ պիտի ըլլայ [illegible] կարգ մը փոփոխութեանց, որ աւելի նորութիւն մը պիտի ձգեն [illegible] մէջ [illegible]: Անգլ. [illegible] կառավարութեան համաձայն, [illegible] պիտի ըլլան, իսկ [illegible] մէջ [illegible] միջոցին կարճ [illegible] պիտի հաջողին: Ցառ հաստատուած է որ նոր Թագաւորին՝ Ալֆոնսո ԺԳ.ի հետ ձի հեծած ներկայ պիտի գտնուի մեծ զօրահանդէսին, որուն պիտի մասնակցին Նոր Կաստիլիոյ բոլոր զօրքերը, նաւային վարժարանի, Թոլետոյի հետևակազօրաց, հեծելազօրաց և Վալատոլիտի հեծելազօրաց վարժարաններուն աշակերտները:

ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՕՐԷՆՔԸ Ի ՖՐԱՆՍԱ.— Ֆրանսայի կրթական նախարար Մ. Պրիան, որ Բաժանման Օրէնքին գլխաւոր հեղինակներէն մէկը կ'նկատուի, թղթակցի մը յայտարարած է թէ եկեղեցական վերջին ընտրութեանց գեղեցիկ արդիւնքներէն մէկը պիտի ըլլայ արդարացի հեղինակութիւն մը տալ ա'ն բանիմաց կաթոլիկներուն, որ հաշտարար քաղաքականութիւն մը պաշտպանեցին, և յանձնարարեցին փորձ մ'ընել Բաժանման Օրէնքին գործադրութեան: Նախարարը կ'յուսայ որ անոնք իրենց տարակարծիք գանուողները պիտի յաջողին համոզել՝ հաշտարար ընթացքի մը հետևելու: Մ. Պրիան համոզուած է որ ի նկատ առնելով ընտրութեանց բացորոշ արդիւնքը, պիտի ընդունուի Բաժանման Օրէնքով հաստատուած դրութիւնը: «Վատիկան աւելի պէտք է ընէր ինքնաբերաբար իր [illegible] համաձայն. բայց այժմ ամէն պարագայի մէջ այլ ևս չի կրնար խօսք տալ տակէ: Ծայրայեղականներու յառաջէնկայ ժողովը, նոյն իսկ Եկեղեցւոյ օգտին համար, չի կրնար արգելք ըլլալ կրօնական ընկերակցութեանց կազմութեան:» Մ. Պրիան անձնապէս չհամարին կ'փափաքի որ այս արդիւնքն յառաջ գայ, որով վերջ պիտի տրուի կրօնական վէճերու, եւ երկիրը կարող պիտի ըլլայ իր բոլոր ճիգը ի գործ դնել երկրին անտեսական և ընկերային բարենորոգմանց գործադրութեան համար:

ՀԱՊԷՇԱՍՏԱՆՑԻ ՀԱԼՍ ՄԷՐԷԺԸ, որ վերջերս ի Սուլթան Բէյազէթի մօտ մէկ քանի գիւղեր [illegible] յարձակած էր, յարձակեցաւ և սպաննուեցաւ [illegible] ցեղապետներէն կողմէ: 40 հազար դէպք բռնուեցան:

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱԲԱԺԻՆՆ ՑԱՒՍՏՐԱԼԻԱ.— Սիտնէյի քաղաքացական անցեալ Բշ. չքեղ հացկերոյթ մը տուաւ Աւստրալիոյ դաշնակցային կառավարութեան կուսակալ Լորտ Նորթքօթի, Հարաւ. Նոր Կալլէսի կառավարիչ ծովակալ Սըր Հարրի Ռոսոնի, այս միջոցին Սիտնէյ այցելող ճարոնական մարտանաւերու սպայից և 200 քաղաքացիներու: Լորտ Նորթքօթ, պատասխանելով իրեն [illegible] Անգլիոյ դաշնակից Ճափոնի: Ըսաւ թէ «Աւստրալիա հիացմամբ դիտեց վերջին պատերազմին մէջ Ճափոնցիներու ցուցուցած քաջութիւնը, վեհանձնութիւնը, և միևնոյն ատեն չափաւորութիւնն ու մարդասիրութիւնը: Անգլօճափոնական զինակցութեան նպատակն է խաղաղութիւնն և առեւտրական բարգաւաճումը, և [illegible] թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ պիտի ըլլայ ան:» Ասոր պատասխանեց Ճափոնցի ծովակալ Շիմամուրա. «1903էն Ճափոնական նաւաբաժինն ցուցուած հաւակեր ընդունելութիւնն ամբողջ Ճափոնի մէջ այն համոզումն տուաւ բոլոր թէ Աւստրալիա ևս կ'հաւանի Անգլօճափոնական զինակցութեան, և բացայայտօրէն ցուցուց թէ Աւստրալիա պատրաստուած է Ճափոնցիներն իբր զինակից ճանչնալու, բառին բուն նշանակութեամբ:» Ճափոնցի ծովակալն յայտնեց թէ Անգլօճափոնական զինակցութիւնը պիտի վերանորոգուի նորէն ու նորէն, ոչ թէ յարձակում գործելու նպատակով, այլ ցմիշտ պահպանելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը: «Ճափոնցիներու ծովու վրայ ձեռք բերած յաղթութեան գլխաւոր մէկ պատճառն այն է որ իրենց մարտանաւերը բրիտանական նաւատորմին լաւագոյն նմոյշներուն վրայ չինուած են, և իրենց հրամանատարներն և սպաները մարզուած են բրիտանական նաւատորմին մէջ:»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ի Հռոմ, անցեալ կիրակի իբրեւ հասկ փակուելով վերջացուց իր աշխատութիւնները: Համաժողովոյ կատարած գլխաւոր գործն որ հանրութիւնը կը շահագրգռէ, ծանր նամակներու սակագին զեղչումն է: Անգլիոյ առաջարկին վրայ, ոչ միայն 15էն 20 կրամի բարձրացաւ միջազգային թղթատարութեամբ ղրկուած նամակներու ծանրութիւնը, այլ և այդ նախնական ծանրութենէն վեր իւրաքանչիւր 20 կրամի համար սակագինը 25 սանթիմէն 15 սանթիմի իջեցուեցաւ: Այս փոփոխութիւնը շատ աւելի նպաստաւոր եղաւ անկլօ—սաքսոն երկրաց, քան անոնց որ մետրական դրութիւնն ընդունած են. որովհետեւ բրիտանական պատուիրակներն յաջողեցան նամակի ծանրութեան համար ունկին ընդունիլ իբր համարժէք 20 կրամի, մինչ իրապէս 28 կրամէն աւելի է: Դժբախտաբար կարելի չեղաւ համոզել համաժողովը որ նամակներու նախնական սակագինը զեղչէ: Մերժուեցաւ Անգլիոյ և Ճափոնի առաջարկը, 25էն 20 սանթիմի իջեցնելու այդ սակագինը: Նոր Զելանտայի առաջարկն ալ, որով կ'ուզէր միջազգային թղթատարութեան նամակներու սակագինը 10 սանթիմի զեղչել, պարզ ցոյց մը նկատուեցաւ քան գործնական առաջարկ մը: Ուրիշ յաջողութիւն մ'ալ ան եղաւ որ միջազգային թղթատարական միութեան մասնակցող երկրաց բոլորին ալ արտօնուեցաւ պատասխանաւոր քարտ բոզդալներու հասցէի կողմէ կէսն ալ գրել, ինչ որ ցարդ մէկ քանի երկրաց միայն արտօնուած էր: Ժողովրդեան համար դիւրութիւն մ'եղաւ նաև նամակներու պատասխան կարօնը: Համաժողովը նամակներու արտաքին պատասխանի փոխադրման կերպին նախապէս վճարման համար [illegible] տալ, բայց այդ խնդիրն ալ չլուծուեցաւ Անգլ. պատուիրակներուն առաջարկած ձևով, որուն համաձայն, միջազգային պատասխան կարօն մը (coupon—réponse) պիտի տրուի, զոր ներկայացնելով ո և է երկրի մէջ պիտի առնուի 25 սանթիմնոց տեղային նամակագրոշմ մը:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ

ՀՌՈՄ, Մայիս 27.—Իտալական նոր Դահլիճը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով. —Մ. Ճիոլիթթի՝ վարչապետ և ներքին գործոց նախարար, Մ. Թիթթոնի՝ արտաքին գործոց նախարար, Մ. Կալլօ՝ դատական, Մաերանո՝ գանձային, Ճիոնօ Թաւրքօ՝ հանրօգուտ շինութեանց, Օրլաո՝ ելմտական, ծովակալ Միրապելլօ՝ ծովային, Մաոժիոնի՝ թղթատարական և հեռագրական նախարար: Պատերազմական նախարարը դեռ չէ անուանուած:

ՊԵՐԼԻՆ, 27.—Բայխշտակին մէջ առաջնապ մը ծագեցաւ: Ժողովը 119ի դէմ 142 ձայնով մերժեց գաղթային նախարարութեան հաստատումը, թէև գերման Հարաւ. Արևմտեան Ափրիկէի զօրաց նորընտիր հրամանատար դնդապետ Տայմլինկ շատ պերճախօս ճառ մը խօսեցաւ ի պաշտպանութիւն գաղթային պաշտօնատան հաստատման: Քուէարկութեան արդիւնքը կատարելապէս անակնկալ եղաւ: Շփոթութիւնը մեծ է, մանաւանդ որ վարչապետը ժողովին ներկայ չէր: Քաղաքական չրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ դժուարութիւնք պիտի վերջան կայսեր միջամտութեամբ:

—Աւստրիամաճառ պանքան զեղչի սակը 4½ %էն 4%ի իջեցուց:

— Մաճառ վարչապետ Տօքթօր Վէքէրլէ այսօր եկաւ և երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին գործոց նախարար կոմս Կոլուխովսքիի և վարչապետ իշխան Հօհենլօէի հետ, մաճառական խնդրոյն վրայ: Տքթ. Վէքէրլէ առանձին ունկնդրութեան ընդունուեցաւ կայսեր կողմէ, որուն նախագահութեան ներքև այս նախարարաց խորհուրդը նիստ գումարեց: Երկու երկիրներուն համար գոհացուցիչ արդիւնք մը ձեռք կարելի եղաւ բերել:—Գերման սպայակոյտի պետ Զօր. Մոլթքէ Պերլին մեկնեցաւ: Կայսրը Լէոպոլտ պատուանշանին մեծ խաչը տուաւ անոր: Կայսրը զինքն ընդունած տանն յայտարարեց թէ բարեկամութիւն և համերաշխութիւն կ'միացնեն Միջին Եւրոպայի երկու Տէրութիւնները, Գերմանիան և Աւստրիան:

ՆՈՐՏԵՐՆԵՅ, 28.—Պիւլով իշխան գրեթէ ապաքինած է: Դէմքն յոգնածութիւն ցոյց կուտայ: Դժուարութեամբ կ'քալէ: Մեծ զգուշութիւն պէտք է:

ՔԵՐՊԱՍՈՒՆ, 26.—Հօթէնթոթ ապստամբապետ Մորէնկա այսօր բերուեցաւ և մօտակայ գիւղի մը մէջ պիտի փակուի:

ԹՕՔԻՕ, 27.— Չինաց կայսրը ծանր հիւանդ է, կ'ըսուի: Զրոյց կայ նոյն իսկ թէ մեռեր է:

ՎԻԵՆՆԱ, 28.— Նոր հրապարակուող լրագիր մը կ'ծանուցանէ թէ Իտալիա նոր ամրութիւններ կ'հաստատէ Աւստրեան սահմանագլխէն հեռաւոր կողմը:

ԹԱՄԲԱՔԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԼԻՎԸՐՓՈՒԼ, Մայիս 26

Մյս.—Ցնս.	5.98 [illegible]	Օգս.—Սեպ.	5.90 »
Ցլս.—Օգս.	5.99 »	Հկտ.—Նոյ.	5.73 »

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՈՒՐԵՐ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐՈՎ ՄԱՅԻՍ 26

ՍՊԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏՐԻՏ, Մայիս 25.—Սպանիոյ մայրաքաղաքն այսօրուընէ կ'սկսի արտասովոր կերպարանք մը առնել, և լեցնել որ [illegible] պանդոկներուն օրերը կ'մօտենան: Դրօշներու [illegible] կ'երևան բոլոր փողոցներուն և հրապարակներուն վրայ: Այլ և այլ վայրեր կասակուած [illegible] չինուածոյութիւններ կ'արգիլեն հետզհետէ Մատրիտ եկող օտարականներով լեցուն փողոցներուն անցուդարձը: Բաղաքացիները դեռ հանդարտ են, մինչ Նախարարաց Խորհուրդն և չորս մը հանդիսադիր յանձնաժողովներ անդուլ գործունէութիւն կ'ցուցնեն: Վաճառող և չրջիկ մանուկներ կ'ծախեն հարսին, փեսային, արքայական տան ներկայացուցիչներուն և հարսի մօր պատկերները: Մայիս 24ին Թագաւորը պիտի ճամբորդէ Սան—Սեպաստիանօ, իր նշանածը դիմաւորելու համար: Մինչև այն ատեն ամէն ինչ պատրաստ պիտի ըլլայ: Հանդիսական պատրաստութիւնները լրջօրէն կ'շարունակուին զօրանոցներուն մէջ: Զօրահանդէսին պիտի մասնակցին ամբողջ Մատրիտի գունդերը Ա. բանակը, և Սեւլլայէ եկած գունդ մը: Շաբաթներ չարունակ այս զօրքերն ամէն օր կ'մարզուին: Թագաւորն ինքն ալ վերջին օրերս անձամբ եղաւ ձեռք բերած արդիւնքին և իր գոհունակութիւնն յայտնեց: Սպանիացի մը զօրահանդէսի փորձ մ'առնելով բացագանչեց: «Գերման գունդ մ'իսկ աւելի լաւ չի կրնար ըլլալ:» Ցիրաւի միշտ Եւրոպայի բանակի մը վրայ անդամ սպանիական զօրքերը շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն կ'ընեն: Հետևակ զօրքի համազգեստը, մեծ կարգով է և տաբատներ կարմիր: Եսկուսքն ևս շատ գեղեցիկ տեսք մը կ'ընծայեն աւագ զօրքերուն: Երաժշտութիւնը ապահովական է, փողերն ու թմբուկները կարեւոր դեր կ'խաղան սպանիական երաժշտութեան մէջ: Բայց չափը խիստ արագ է: Մէկ րոպէի մէջ 130 քայլ առնել զինուորներուն համար դիւրին բան չէ:

Ինչպէս յայտնի է, 38րդ հետևակ գունդին պատուակալ պետը Ֆրանց Ֆօզէֆ կայսրն է: Այս պատճառաւ այս գունդին շքախումբ մը և ամբողջ սպաներ երախտիւթեամբ մը պիտի դիմաւորեն գահաժառանգը՝ Արքիդուքս Ֆրանց Ֆէրտինանտ: Նոյն իսկ իշխանին նուիրուած քայլերգը պիտի նուագուի: Գունդին հրամանատար զօրավար Տոն Ֆրանչիսքօ Մարդին Արրուէ հրաւիրեց զիս Աւստրօ-հունգարական քայլերգը լսելու համար: Սպանիացի բարձրաստիճան քաղաքային և զինուորական պաշտօնեաները չափազանց քաղաքավար են: Վերին աստիճանի սիրալիր կերպով ընդունուեցայ զօրանոցին մէջ, ուր հետզհետէ զիս բարեւելու եկան գունդին սպաները: Ապա զօրավարը խնդրեց որ իմ նկատողութիւնները ընեմ Աւստրիոյ—Հունգարիոյ քայլերգի նուագածութեան համար:

Նոյն միջոցին գունդին նուագախումբն արդէն կազմ ու պատրաստ դուրսը մեզ կ'սպասէր: Լսեցի և տեսայ որ սպանիական [illegible] էր, և ինծի այնպէս կ'հնչէր, ինչպէս տարօրինակ պիտի ըլլար [illegible] մը՝ իտալական եկեղեցիներուն մէջ: Ես փորձեցի խնդիրը պարզել Տոն Ուալբրեանօ Մարդօսի, բայց չյաջողեցայ, և նուագախումբին այս պատուական վարիչն ինծի յանձնեց խմբապետութիւնը: Բոլոր ներկայ սպաները, բոլոր զինուորներն իմ վրաս ուղղեցին իրենց հայեացքները: Այդ րոպէին, կ'ըսէ իմ ընկերս Տքթ. [illegible], իմ դէմքս արտասովոր լրջութիւն մը առեր է, որուն վրայ ինք շատ խնդացեր է: Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, ես սորվեցուցի անոնց ո'չ միայն աւստրօհունգարական քայլերգը, այլ և Ֆրանց Ֆէրտինանտինը: Հանդիսական օրերուն համար գունդը 10,000 բէզէդա ծախսելով բոլորովին նոր զգեստներ գնած է: Երաժշտական փորձերն ընելէ ետք զօրավար Արրուէ մեզ հրաւիրեց զինուորներու ընթրիքը դիտել: Ճաշակելու համար մեզի ալ կերակուր բերին: Իմ հիւրանոցիս տասն անգամ կերակուրն ևս ուրախութեամբ կ'փոխէի այն անդաւոր ապուրին հետ: Սպանիական զինուորներն օրական երկու անգամ կը ճաշեն և առաւօտեան նախաճաշէն աւելի կ'առնեն: Օրական իւրաքանչիւր զինուոր կերակրելու համար 50 սանթիմ ծախք կ'ըլլայ: Կերակուրները մեծ արագութեամբ բաժնուեցան և արդէն երկու րոպէէն ետքն ամբողջ գունդը կ'ուտէր:

Հանդիսաւոր զօրահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ցունիս 4ին Մատրիտէն 7 քիլոմեթր հեռու: Ընդհանուր հրամանատարութիւնը պիտի ստանձնէ Ա. բանակի պետ զօրավար Վէյլէր, սպայակոյտի պետ զօրավար Ռամօսի հետ միասին:

ՄԱՏՐԻՏ, Մայիս 25.— Վաղն առաւօտ Թագաւորն Ֆրանսայէն անցնելով սպանիական հողը պիտի մտնէ: Պաթէնպէրկի Էնա իշխանուհին նախ Բարտոյի դղեակը պիտի բնակի, որովհետև սպանիական սովորութեան համաձայն, իշխանուհին ամուսնութեան արարողութենէն առաջ միայն արքայական պալատ պիտի բնակի: Մատրիտի մէջ առանձին չէնք մը, հասարակապետին ծովային նախարարութենէն՝ պիտի յատկացուի Էնա իշխանուհիին, ուրկէ եկեղեցի պիտի առաջնորդուի: Բարտոյի դղեակը մօտաւորապէս 12 քիլոմեթր Մատրիտէն հեռու—արեւմուտք կ'իյնայ: Ալֆոնսո Թագաւորն և իր նշանածը պալատական թափօրը պիտի թողուն էլ—Բլւնդոյի քով և դղեակ պիտի երթան: Այս դղեակը չինած է Կարոլոս Ե. 1543ին, 1772ին նորոգուեցաւ: Մինչեւ այժմ այս չէնքն որսորդական դղեակ գործածուեր էր: Բորատուչոյի, Վէլասքուէզի, Ռիպէրայի, Կոյէնի, Կարլայի և ուրիշ համբաւաւոր նկարիչներու պատկերները կ'զարդարեն անոր սրահներն և կ'ցուցնեն որ Բարտոյի դղեակը միշտ որսորդական նպատակներու յատկացուած չէր: Այժմ ապագայ արքայական ամոլն անիքն պիտի անցընէ հովուերգական երջանիկ կեանքի չրջան մը:

ՊՈՌՏՕ, 25.— Իշխանուհին Էնա այսօր հոս հասաւ և անմիջապէս մեկնեցաւ դէպ ի Սպանիա: Ալֆոնսո Թագաւոր միևնոյն կառախումբին մէջ էր:

ԶՕՐԱՎԱՐ ՆՈԿԻԻ ԿԱՐԾԻՔԸ
ԶՕՐԱՎԱՐ ՇՏԷՕՍԷԼԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆՏՈՆ, 25.— Տէյլի Թէլէկրաֆ կ'հրատարակէ Զօր. Նոկիի կարծիքը՝ զօրավար Շտէօսէլի վրայ: Թօքիօյի մէջ լուր ելած էր թէ զօրավար Շտէօսէլ մահուան դատապարտուած է: Այս խնդրոյն առթիւ Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցին այցելութիւնն ընդունելով, զօրավար Նոկի հետևեալ յայտարարութիւնն ըրաւ. «Այն բազմաթիւ յարձակումներն և մեղադրութիւններն որանք եղան զօրավար Շտէօսէլի դէմ, ես չեմ կրնար ուղիղ համարել: Ընդհակառակն ես այն համոզումն ունիմ որ ան քաջ զինուոր և ընդունակ ու եռանդոտ հրամանատար մ'էր: Իմ անձնական քննութիւններէս ետքն ես այն համոզումը գոյացուցի որ Շտէօսէլ ամէն ինչ ըրաւ, և ինչ որ կարելի էր ընել՝ Բորդ Արթուրը պաշտպանելու համար: Եթէ ես անոր տեղն ըլլայի, աւելին չպիտի կրնայի ընել: Ես չեմ կարծեր նոյնպէս որ ճափոնական դատարան մը զայն մեղադրէր իբր երկչոտ: Շտէօսէլ շատ աւելի նեղուեցաւ քան որչափ կ'խոստովանին և կ'հաւատան: Ուղիղ է այն նկատողութիւնը թէ դեռ բաւական պաշար ունէր քիչ մ'ալ դիմադրելու համար, սակայն այս պարագան այլ ևս վճռական նշանակութիւն չունէր: Այսպիսի պարագաներու մէջ զօրավար մը կրնայ միմիայն իր սեփական սպաներուն ու զինուորներուն անձնական վրայ կռթնիլ: Այս վճռականութիւնը բոլորովին կ'պակսէր Շտէօսէլի:» Նոկի հաղորդեց որ արդէն Շտէօսէլ անկից Նոկիի հետ թղթակցած է: Նոկի ինք ալ փորձած է զօրավար Շտէօսէլի հետ թղթակցութեան մտնել: Վերջապէս Բորդ Արթուրի անձնական պաշարողն ու նուաճողն յայտարարեց որ ինք ծովակալ Թօկոյի հետ համագործակցութիւն մը բացած է Բորդ Արթուրի մէջ ճափոնցի և ռուս զինուորներու յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու համար [illegible]

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆՏՈՆ, 24.—Սէյնթ Պետերսպուրկի Թղթակիցը կ'հաղորդէ որ ինք Պարսկաստանի Ռուս դեսպան Մ. Հարթվիկի հետ խիստ հետաքրքրական տեսակցութիւն մը ունեցած է: Մ. Հարթվիկ որ Թեհրան պիտի երթայ, խօսելով Ռուսիոյ քաղաքականութեան մասին, հետևեալ յայտարարութիւններն ըրաւ. «Մենք խաղաղութեան կ'բաղձանք. այս պատճառաւ Անգլիոյ հետ համաձայնիլ կ'ուզենք: Ասկէ զատ, չենք հաւատար թէ մանրամասն համաձայնութիւն մը պիտի կրնանք գոյացնել: Ռուսիա չուզեր Պարսկաստանի եզերքին վրայ նաւահանգիստ ունենալ: Ռուսիա կ'ուզէ Պարսկաստանի իրաւունքները պաշտպանել: Մենք մեր առեւտրական չահերը պիտի պաշտպանենք հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ, ինչպէս Անգլիա հարաւային Պարսկաստանի մէջ»: (Neue Freie Presse, Մայիս 26, Շբ.)

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	103 14
Ամէնէն բարձր գին	»	103 18½
Ամէնէն վար գին	»	103 14
Բումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	144 25
Ամէնէն բարձր գին	»	144 62½
Ամէնէն վար գին	»	144 12½
Թումպագ	»	57 —

ԲԱՑՈՒՄ, Մայիս 15

Օսմ. Միացեալ	Օ. Ո.	103 16
» » Ժամ կէս		103 17
Բումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	144 25
» » Ժամ կէս		144 25
Օսմ. Մեսախաս	»	19 25
Եգիպ. Կրէտի Ֆօնսիէ Ա.	»	316 —
» » » Բ.	»	266 —
Բանքաֆ Կ. Պոլսոյ	»	503 —
Անատոլուի երկ. պարտ.	»	521 —
Սէրի Բ. » »	»	520 —
Անատոլուի » բաժնեթ.	Ա. Ո.	18 62½
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	Օ. »	4 52½
Թումպէկի բաժնեթուղթ	Ղրշ.	990 —
» Ժուիսանս	»	495 —
» պարտաթուղթ	Ֆր.	497 —
Թումպագ	»	57 50
Ցէրքօսի Հուրի Ընկ.	»	314 —
Պոլիսա Բարաւայանի	»	693 —
Դոկս ալ Սալոնիք	»	173 —
Բարասսուա	»	186 —
Հելլենական 5% 1881	»	277 —
Բաժնեթուղթ Լայպիցի	»	69 50
Թէմպէքիի պարտաթուղթ	»	495 —
Հելլ. պարտք. Թուղթ	»	436 —
» » » Բ.	Օ. Ո.	4 06
Բարաֆ Իզմիրի	»	595 —
Շիրքէթի Խայրիյէ	Օ. Ո.	37 —

ՍԻՒԼԱՆԻ

Օսմ. Միաց. 1 օրական	Օ. Ո.	1.80 1.30
» » 8 »	»	3.75 —
Բումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	1.50 —

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	Վաճառում	Գնում
Լոնտոն 3 ամիս	110 35	109 25
» չէք	110 05	109 25
Բարիզ 3 ամիս	22 78¾	22 98¾
» չէք	22 88¾	22 98¾
Պերլին մարք	18 62	18 72
Վիեննա քուրոն	21 86	21 96

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիական ոսկի	Ղրշ.	109 28
20 ֆրանքնոց	»	87 08
20 մարքնոց	»	106 30
Բոլ Իմբէրիալ	»	90 —
Քրիմեա	»	50 20
Մէճիտիէ արծաթ	»	107 26
Պէշլիք	»	104 10
Մէթալիք	»	100 30
Ռուսկ. [illegible]	»	8 67

[illegible] Ա. Անդրէասեան, Դալալ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Մայիս 26

Օսմ. Միաց. բաց.	Անգլ. Ո.		94 12
» » գոց.	»	»	94 12
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	»	16 63
Եգիպտական Միացեալ	»	»	104 25
Անգլ. Քոնսոլիտէ	»	»	89 69
Հելլենական Ռանդ 1889	»	»	41 75
» Մոնոպոլ	»	»	54 —
Պորտուգալ. փոխառութ. 1892		»	103 —
Թումպագ		»	2 31
Ռանդ Մայօ		»	6 25
Ճափոնական 4%		»	92 50
Ռուսական 4% 1888—89			81 75
Փոխառ. Բարիզի վրայ		»	25 37½
Դրամազեղչ		»	4 —

ԲԱՐԻԶ, Մայիս 26

Օսմ. Միացեալ բաց.	Ֆր.	95 40
» » գոց.	»	95 45
Բումէլիի երկաթուղի	»	145 —
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	670 —
Թէմպէքի բաժնեթուղթ	»	443 —
Օսմ. Մաքս.	»	497 —
Ֆրանս. Ռանդ 3%	»	98 85
Քրէտի Լիոնէ	»	1170 —
Պանք տը Բարի	»	1604 —
Ռուսական 4% 1901	»	82 18
Փոխառ. [illegible] 1895	»	— —
Թումպագ	»	59 75
Իտալական Ռանդ	»	105 70
Սպանիական արտաքին	»	96 70
Ջեք Լոնտոնի վրայ	»	25 195
Դրամազեղչ Ֆրանս. Պանքայի		3 —

ՊԵՐԼԻՆ, Մայիս 26

Օսմ. Միացեալ		95 25
Ճափոնական փոխառութիւն 1903		89 40
Անատոլուի Երկ. պարտ.	Մարք	104 —
» » » II		103 40
» » բաժնեթ. 60%	»	129 50
Ռուսական 4% 1902	»	80 30
Բումէլիի երկաթուղի	»	145 75
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 8 ամիս	»	20 305
Դրամազեղչ		4½ —

ՎԻԵՆՆԱ, Մայիս 26

Բումէլիի երկաթուղի	Մարք	152 50
Օսմ. Ոսկի	»	415 —
Վիեննա Պանք—Ֆէրայն	»	557 —
Փոխառ. Բարիզի վրայ	Քուրոն	95 40
» Լոնտոնի վրայ	»	240 40
Դրամազեղչ		4½

PHŒNIX ASSURANCE COMPANY LIMITED

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՖԻՆԻՔՍ

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԼՈՆՏՈՆ ՅԱՄԻՆ 1782

Ֆինիքս, հիմնուած ըլլալով գրեթէ մէկ դար առաջ, դասուած է ամենէն մեծ ընկերութեանց մէջ, որոյ բաժնետէրը Անգլիոյ ամենահարուստ և հռչակաւոր դրամատէրերն են։ Դրամագլուխն և պահեստի գումարը 4,500,000 ոսկի։ ասկէ զատ,

Ֆինիքս ընկերութեան տարեկան վճարումները, աշխարհի գրեթէ ամէն կողմերը հասած են 26,000,000 ոսկի։ ասիկա գումար մը՝ որ կու տայ գաղափար մը այս ընկերութեան ընդարձակ գործառնութեանց մասին։

50—6

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ 1,500,000

Ֆինիքս Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի ու կայծակի, շէնք, կարասիք և ապրանք, յայտ նպաստաւոր պայմանօք և մեծամեծ դիւրութիւններ առաջարկելով, որ ամէն ընկերութեան կ'ապահովէ ամէն ապահովագրեալներ վրայ։

Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Ընդհ. Գործակալ Կ. Պոլսոյ և Գաւառաց.

Ղալաթիա, Պանք Օթոմանի վրայ Վոյվոտա Խան, ընկերական Թիւ 1։

ՓՈԽ ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ Ի ՊՈԼԻՍ

ՅՈՎԱՆ ՊԵՐՊԷՐԵԱՆ Տեղապահ

Քննիչ Ռիսքերու (Inspecteur des Risques) Ա. ԵՆՔՍԷՐՃԵԱՆ

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՈՒՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԴ.— Բուլղարիոյ երկաթուղեաց պարտամուրհակներու 218րդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1906 Մայիս 18/31ին, ժամը 10ին՝ կէս օրէն առաջ, Օսմ. Հանր. Պարտուց կեդրոնատեղիին մէջ՝ հրապարակային նիստով, և մասնակցութեամբ Ելեւմտական Նախարարութեան, Հանրօգուտ Շինութեանց Նախարարութեան և Օսմ. Կայս. Պանքային պաշտօնէութեան։

Կ. Պոլիս, 6/19 մայիս 1906 5—4

ԱԶԴ.— Օսմ. Հանր. Պարտուց Թողեալ Հասոյթներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կ'ծանուցանէ թէ Սելանիկի Հարաւարեւելեան և Ամերիկեան Օսմ. անանուն ընկերութիւնն հաստատած է իր հրապարակ հանած խրախուսական 500 ֆր. նոց 500 պարտամուրհակներու (թիւ 2001—2500) դրոշմատուրքը, որով այդ թղթակցէն ունեցողները միայն իրենց արժեթղթերը պիտի ներկայացնեն Դրոշմի Դիւանին; (Կ. Պոլիս, Զինջիրլի Խան), ու դրոշմուելու կանոնական ձևակերպութիւնները պիտի կատարեն, առանց իրենց կողմէ ո և է ծախք ըլլալու։

ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

3/16 Մայիս, 1906/1322 7—4

ԱԶԴ.—Հանր. Պարտուց Վարչութիւնը նաւազուրդի դրած է հայթայթումն հինգ հարիւր տոպր մեծ չէքի փակողութեան, անծախ յանձնելի Օսմ. Հանր. Պարտուց

Պէշիքթաշ կեդրոնատեղիին	չէքի	30
Զմնաքարին	»	30
Զմնաքարին Գառամ Փաշալի մթերանոցին	»	200
Դրոշմաթուղթի պարտոնին	»	250

Առաջարկաց նուազուրդը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի օր, 1906, 23/5 Յունիսին, կէսօրէն առաջ ժամը 2էն մինչեւ կէս օրէն ետքը ժամը 3ին։

Վերջնական նուազուրդը տեղի պիտի ունենայ առ նուազն 3 % զեղչով մը՝ առաջարկեալ նուազուրդին փակումէն յառաջ երեք օրերու միջոցին։ Նրրորդ օրը՝ 25/7 Յունիս 1906՝ նուազուրդի մասնակցութիւնը պիտի ընդունուի կէս օրէն ետքը ժամը 3։

Անոնք որ կ'փափաքին մասնակցիլ, պարտին իրը երաշխաւորութիւն Վարչութեան կնքել. Սնտուկն ի պահ դնել ըլլալիք գործին արժէքին 10 % ը նոյնին դրամով։

Յանձնարարութեանց տետրակն ակնարկելու համար պաշտօնարանութեանը տակ դրուած է հաղորդակցութեան, որ կրնայ տեսնել մասին տեղեկութիւն տրամադրելով ամէն յաճախ օրէն կէս օրէն առաջ ժամը 2էն մինչեւ կէս օրէն ետքը ժամ 3։

ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

20/3 Մայիս 1906/1322 12—9

ԿՈՒՐԾՔԻ ՀԱՐՔՈՒԻՆԵՐ

(Փոմփիր բրնիբ), Ներքին հազրն և շնչառականութիւնները դարմանող այն ազգու դեղը ամենալաւ գնահատուած է մեր երկրին ամենահռչակաւոր բժիշկներէն մեծ մասին կողմէ և Բժշկական Ժողովին ու Հանրային Առողջապահական վարչութեան կողմէ ընդունուած և վաւերացուած է։ Կ'ծախուի Պոլսոյ բոլոր դեղարաններուն և դեղագործարաններուն մէջ։ Ի Բերա, գլխաւորապէս Կ'ծախուի «Ասաւրիա» եւ «Նորմա» դեղագործարաններուն մէջ։

40—38 Հնարիչ Դեղագործ ՀԱԿՈԲ ԷՔՐԷՄ

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԿԱԹԸ

Մայրական կաթն ալ գտնուելու վերջապէս։ Ֆրանսական Ռոտա դ'էլեն (Ս և Օ) Ընկերութիւնը, Ֆինչէն և Նորմանտիա ամենապատուական կաթէն

աղոց համար ընտիր սնունդ մը պատրաստած է ՖԱՐԻՆ ԼԱՔՔԷ ՖՐԱՆՍԷ անուամբ, որ մօր կաթին տեղը կ'բռնէ բացարձակապէս։ ՖԱՐԻՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷՆ խիստ ճանչցուած է, մեծ ախորժակ կ'ուտեն պզտիկները և քանի՛ ուտեն՝ ա՛յնչափ կ'գիրնան ու կ'ուժովնան։ Նորմանտական կաթին Ջուիցերիականէն գերազանցապէս ընտիր ու սննդարար ըլլալն հանրածանօթ իրողութիւն մըն է։ Տղոց ու կինեւրու հիւանդութեան մասնագէտ բժիշկներ պզտիկներուն իբր սնունդ միմիայն Ֆարէ Լաքթէ Ֆրանսէն կ'յանձնարարեն որ խիստ դիւրամարս է, տղոց ստամոքսը չի խանգարեր, փորհարութիւն չի պատճառեր, անոնց ակռայ հանելն ու ոտքի ելլելը կը դիւրացնէ ու կ'փութացնէ և զանոնք կը պաշտպանէ տղոց յատուկ ամէն կարգի հիւանդութեանց դէմ։ Անոնք որ իրենց սրտի հատորներուն առողջութեանը կը ցանկան և կ'փափաքին տպագային հաւժկու, առողջ և կորովի տեսնել իրենց զաւակները, անհրաժեշտ է որ անոնց նմանութենէ չխաբուին ու իրենց զաւակներուն իբր սնունդ փնտռեն միայն և միայն ՖԱՐԷՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷՆ և տուփերուն վրայ ալ այս մարգան։ Կ'ծախուի ամէն մեծ նպարավաճառներու, դեղագործներու և դեղավաճառներու քով։ Մեծ յանձնարարութիւններու համար դիմել Կ. Պոլիս, Պլ. Է. ՅԱՆՆԻԻ վաճառատունը Կ. Պոլիս Եսաւաֆեան խան թիւ 23, 25։

3

ՄԱՐԵԼԻՔ ԵՒ ՍՐՏԻ ԲԱԲԱԽՈՒՄ

Այս յամառ հիւանդութիւններէն առաւաջնորդներուն կ'յանձնարարենք միշտ իրենց վրայէն անպակաս ընել չէ մը ԲԵՈՒԼ ՏԷԹԷՐ ՏԸ ԲԼԷՐԹԱՆ, որ այս կարգի հիւանդութիւններու համար ամէնէն ազդեցիկ և անմիջական դեղ մ'է։ Բեոլ տ'էթեր տը բլէրթանի երկուշէն չորս հատիկն արգասիք փայլկնատար կ'բուժէ ամէնէն յարատեւ սրտի բաբախումը, վհատեցուցիչ մարելիքն ու շնչահեղձութիւնը. ո և է մէկն երբ մարելու հակամէտ է՝ այս դեղէն երկու չափով մ'առնելով, անմիջապէս կ'ազատի ու կ'վերստանայ առողջութիւնը։ Սրտի մարմրելը, ստամոքսի ցնցումներ և յետոյ կարգի խիթեր (գարա ճիկէր սանճըսը) անմիջապէս կ'անհետանան այս դեղին գործածութեամբ։ Բարիզի Բժշկական Ակադեմիային վերոյիշեալ հիւանդութեանց համար ներկայացուած բոլոր նիւթերէն դեղերէն միմիայն Բեոլ տ'էթեր տը Բլէրթանի բուժիչ յատկութիւնները տեսնելով՝ ընդունուեցաւ և վաւերացուեց զայն եւ յանձնարարեց միմիայն ասոր գործածութիւնը, ինչ որ մեծ վստահութիւն մ'է անշուշտ հիւանդներուն զայն սրտի հանգուրութեամբ գործածելու։ Աշխարհի ամէնէն մեծ հիւանդանոցներն ու բարձր դասու պատկանող տիկիններ կ'գործածեն այս դեղն իր անմիջական ազդեցութեան համար։ Կ'ծախուի բոլոր մեծ դեղարաններն ու դեղի մթերանոցները. կեղծերէն զգուշանալու համար ուշադրութիւն ընել շշերուն պլլուած թուղթերուն վրայ ֆրանսերէն գրուած հետեւեալ տողերուն Maison L. Frère, 19 rue Jacob, Paris.

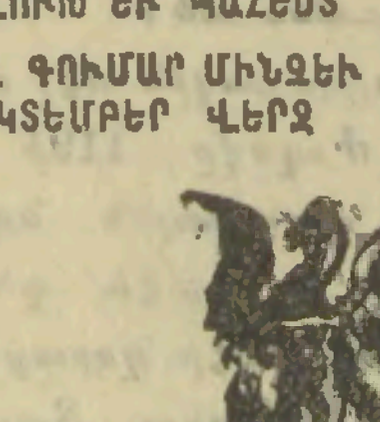
40—11

ԼԱ ՊԱԼՈՒԱԶ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1863 ԹՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ Ի ՊԱԼ (ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ)

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	20,000,000 ՖՐ.
ՎՃԱՐԵԱԼ ԳՈՒՄԱՐ ՄԻՆՉԵՒ 1904 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՎԵՐՋ	118,227,662 ՖՐ

Այս ընկերութիւնն ապահովագրութիւններ կ'ընդունի հրդեհի, կայծի և շոգեկաթսաներու պայթման, անշարժ ստացուածքներու, և ամէն տեսակ կարասիի վճառաքի վրայ։

Ընկերութեան գործակալ

ՊՐԷՍԹ ԼԻՈՆԷ ! Գալ-

ՏԻՒՍԷԼՏՕՐՖ

Գերմանիոյ Տիւսէլտօրֆ քաղաքին մէջ հիմնուած ՇՈՎԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ ծովային փոխադրութեան ամէն տեսակներու համար ապահովագրութիւն կ'ընդունի դիւրամատչելի պայմանօք։

Ընդհանուր գործակալ ի Պոլիս

ՕՐԻՕՏԻՆԱՍ ՑԱՐ.

Պոլիս Մէյտանճըգ Ալայճեն Խան,

9 Թիւ 16—17—18

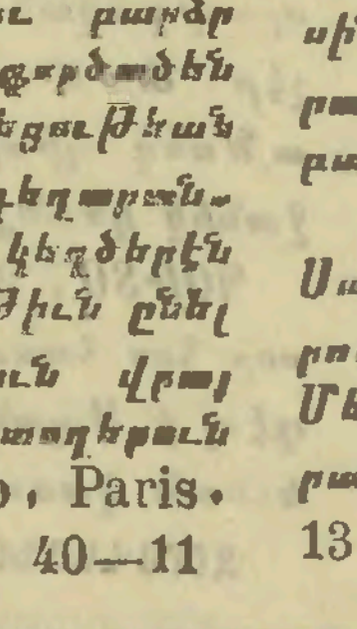
ԱԿՌԱՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲԵՐՆԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ակռաներու եւ բերնի առողջութիւնը կ'ապահովէն մարսողութիւնը, զոր չեն կրնար լաւապէս կատարել գէշ վիճակի մէջ գտնուող ակռաները։ Բերանն ու լինդերն առողջ պահելու, ակռաները ճերմկցնելու եւ անոնց փտութեան առաջքն առնելու եւ փտեալ սկսածները բժշկելու համար անհրաժեշտ է գործածել

ՍՈՒԼԱԳԻ ՊԵՆԷՏԻՔԹԻՆ

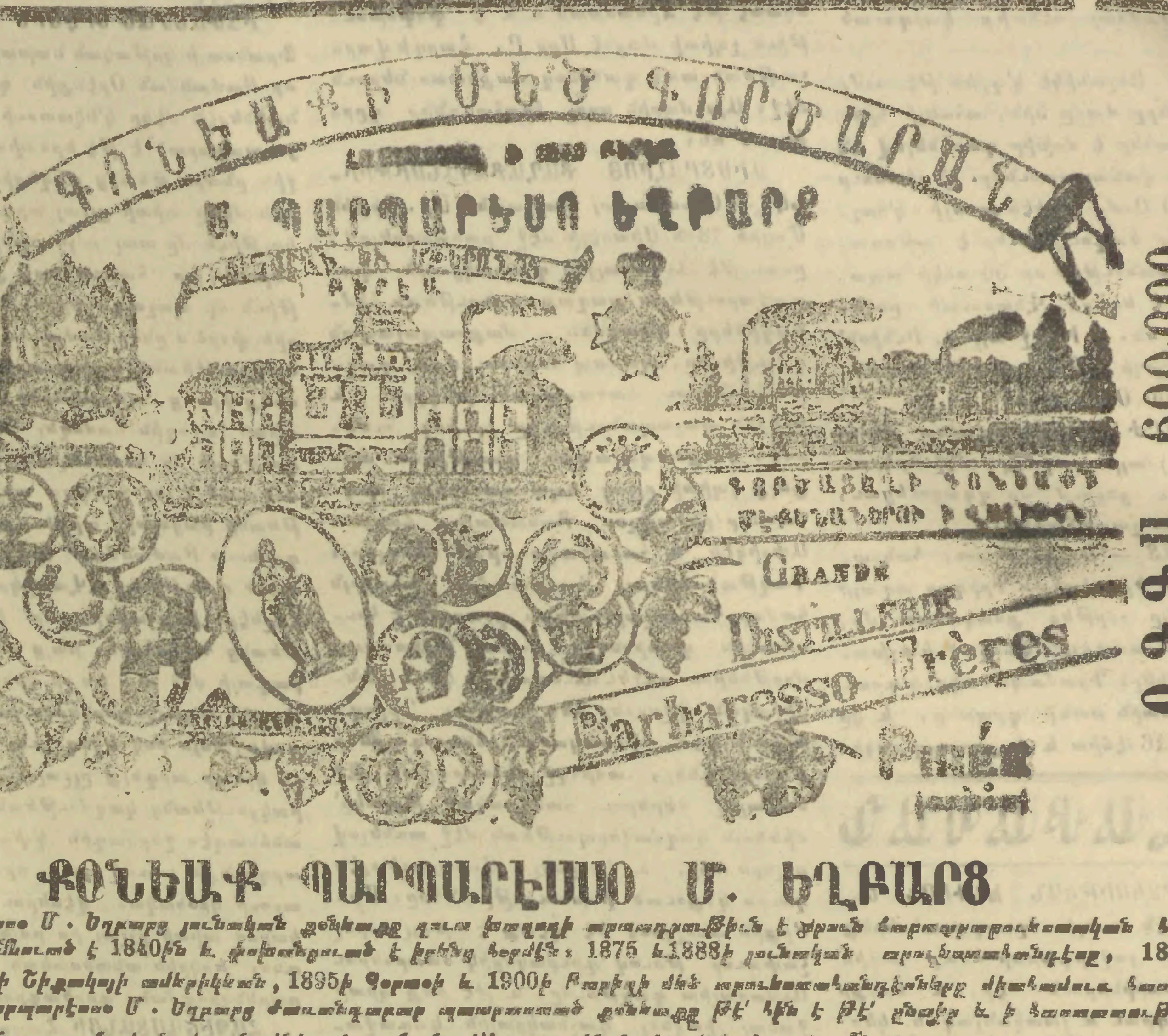
ՕՇԱՐԱԿԸ, ՓՈՇԻՆ ԿԱՄ ԽՄՈՐԸ

որ Բաուդէօրեան գրութեամբ պատրաստուած անուշահոտ եւ հականեխական է.

լինտերուն մէջի միքրոբները կ'ջնջէ, բերնին գարշահոտութիւնը կ'բուժէ, կոկորդին ու խուչափողին թարախային նիւթերն ու բորբոքումները կ'անհետացնէ։ Ամէնէն սաստիկ ակռայի ցաւն իսկոյն կ'հանդարտի Սուլակ Պենէտիքթինի մէջ թրջուած կտոր մը բամպակով։ Բարիզի 1900ի Արուեստահանդէսին մէջ, ուր աշխարհի բոլոր ակռայի դեղերը ներկայացուած էին, Սուլագի Պենէտիքթեան հարց այս ակռայի դեղերն աննման հռչակուեցան, եւ այս կարեւոր Վարչութեան անօրէնն արուեստահանդէսին ֆիբրին անդամ անուանուելով, գերազանցապէս նուիրագործուեցաւ համբաւն այս արտադրութեան։

Մեծաքանակ կ'ծախուի ի Ղալաթիա Սանսոդէօլլար Թիւ 77 Սանսոն Ղազարեան Դեղավաճառանոցին մէջ։ Բերա, Մեծ Փողոց, Բէյսիւրեան էֆ.ի դեղատանը։ Կ'գտնուի նաեւ Պոլսէ դարձ Թիւ 13 Միհրճեան Դեղարանը։ 20—8

ՔՕՆԵԱՔ ՊԱՐՊԱՐԷՍՍՕ Մ. ԵՂԲԱՐՑ

Պարպարէսօ Մ. Եղբարց յանձնական քօնեաքը գաւառ խաղողի արտադրութիւն է յանձն ճարտարարուեստական հոգւոյ, գործարանն հիմնուած է 1840ին և փոխադրուած է իրենց հօրմէն։ 1875 և 1888ի յանձնական արուեստահանդէսը, 1889 ի Բարիզի, 1894ի Շիքակոյի ամերիկեան, 1895ի Պորտօյի և 1900ի Բարիզի մեծ արուեստահանդէսները մետալներու հասած են որ Պարպարէսօ Մ. Եղբարց ծանուցարար պատրաստած քօնեաքը թէ՛ հին է թէ՛ ընտիր և է հռչակաւորութեան վարձատրած են պաշտօնական մրցանակներով, Նոյնը կ'հաստատեն նաեւ մեծանուն բժիշկներու և քիմիագէտներու վկայութիւնը։ Պարպարէսօ Մ. Եղբարց քօնեաքին արուեստ բերելու կատարեալ վկայագիրն ունենալով է Բաւել, քանի որ ծանօթանալով է այն և սպառելի առաջին ասոր ասոր, մրցանակներուն նմանութեան ընդունուի չափ։

Սոյն վաճառատուն մէջ կ'ծախուի նաեւ, բոլոր օրինակաց ռօմա ցուցեր օղիներու ...ու ինքնատիպ, Տանութիւնն ընտիր ծոց. և հալկոսնական խորժեր, արտադրութիւններ ու ձէթաւորումներ։

Ընդհանրական պատուէ) Արթուր Պէյ Ս. Փրինք
) Գոյժնէյնի արքայական առտնոյ, Վէհ. Ցանկատանի թագաւորի

56—15

Ամէն յանձնարարութեան համար դիմել, Առ Գ. ԱԹԱՆԱՍ Ս. ՓԱԼՕԶԻՐԻՍԾՕ
Կ. Պոլիս. Ներկայացուցիչ Թուպէութ Գալաթիա

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զորս Աւետարաններն արդի Հայերէնի թարգմանուած՝ համեմատ գրաբար բնագրին, ու ծանօթութիւններով և հմտալից ծանօթութիւններով զարդարուած։

Աշխատասիրեց

ԱԼ. ՎՐԴ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

Անհրաժեշտ՝ ամէն դասակարգի անձանց. մէկ հատիկ վարժարաններու համար։ Նուէրներու և մրցանակաբաշխութեանց համար էն օգտակարն ու թանկագինը.

Թղթեզմ. 28 Դհկ. (կ մասերն ի միասին)
Լծկզմ. փափուկ 30 Դհկ. (կ մասերն »

Մեծաքանակ գնողներու և վարժարաններու համար զեղչ։

Կեդրոնատեղի, Պոլիս, Մահմուտ փաշա, Սողուք Խանի կից, Սեղանաւոր Մելքոն էֆ.ի խանութը։ 10—4

«ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»ի Տնօրէնութիւնը կ'ծանուցանէ թէ իրեն ստացուած ձեռագրերը, յօդուածներու ոչ ամէն մէկը չի կրնար հրատարակել. Այդ կերպ այդ ձեռագրերուն չհրատարակուելուն համար խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ, կարեւոր ներկայացողին կ'խնդրէ՝ իրենց ձեռագիրները ո և է պարագայի ընդհանուր պատասխանատուութեան համար։

ԳԱՒԱՌԻ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ մեր բաժանորդներէն կ'խնդրենք որ ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ համար նախապէս մեզի ծանուցանեն, ամէն անգամուն ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԸՆԱՅ.

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆՑ

(Bureau Technique de Renseignements d'assurances)

Սիրքեճի, Սուլթան Համամ, Բոստ Դոկլէճը Օղլու, Թիւ 33

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Իր տեսակին մէջ առաջին անգամ ըլլալով գոյութիւն ունեցող այս գրասենեակը՝ ապահովագրական իրազեկներութեանց նման պաշտօնատարներու և փորձառու ապահովագրողներու վարչութեան ներքեւ կազմուած ըլլալով, կ'առնենէ ապահովագրական գործառնութիւններ առանց բացառութեան և կ'տեղեկացնէ հասարակութեան ապահովագրութեանց հետ առնչութիւն ունեցող ամէն ըստ զանազան խնդիրներն և ցոյց կուտայ յարմարագոյն ընտրութիւնը։

Հետեւաբար կ'յորդորենք այն ամէն անձերն որոնք ապահովագրական ո և է գործառնութիւն մ'ունին կատարելիք՝ այլեւս դիմելէ առաջ օգտուելն մեր նոր ձեռնարկին առաւելութիւններէն և մեր խնամքին յանձնեն իրենց գործերը. իսկ անոնք որ միջնորդներու (courtiers) ձեռքով կ'ընեն եւ կամ կ'փափաքին ընել իրենց ապահովագրութիւնները, իրենց այն միջնորդներուն միջոցաւ մեզ դիմել, որովհետեւ այս վերջինները իրենց պաշտօնէութեամբ ըլլալ ամէն կերպով, բայց օգնութեամբ եթէ ո՛չ միայն երբեք դէպ ապահովագրութեանց գիտական հանգամանքները (La technique de l'assurance), իրենց առաջարկել այն տեսակ պայմաններ որոնք ապահովագրեալին եւ միջնորդներուն և դիւրին հետ համաձայն չըլլան։ — ուրեմն յառաջ պիտի գայ անխառն ձեռնարկ մը։

Ապահովագրական տեղեկութեանց արուեստագիտական գրասենեակ

Տնօրէն Տէր

ՄԻՀՐԱՆ ՉԻԹՃԵԱՆ ՎԱՀԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

Ծանօթ.—Ապահովագրական տեղեկատուութիւններ, նախատեսելով ապահովագրեալին իրաւունք ընել, — առանց նիւթական փոխարինութեան են։ 50—41

ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ ԿԱՄ ԾՐԱՐ ԲՈՒՆ — և ո՛չ թէ Սմիթի կամ Իմբերիալի թուղթ— գրելու կ'ճնդրուի անոնցմէ որք փոքր գումարներու համար հաստատութիւն կ'ուղղեն մեզ գրելու ապահովագրելու նամակներուն. Բաղդատելի բուղէն գառ ուղիղ թուղթ ... կը յարմարին, և առարկայութեան առաջնորդ կ'ստանայ ի Փարիզ։

ԼՈՒՍ ԺԱՊՕԼԻՕ (56)

ԽԱՒԱՐԱԿՈՒՌՆ ԱՓՐԻԿԷ

ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ—Ն.

Արեւը մարը մանելան, մայրի ծառին կանղն ուղղուած երկայնութեամբ կորուեր և բոլոր ճիւղերէն ալ մերկացեր էր ու կազմ և պատրաստ էր փոխուելու։ Մ'Բաւենէ և Եօմպի այն առտն վառեցին խարոյկն որ ա՛լ չպիտի մարէր։ Իրենց գործին մէջ նեղութիւն չկրելու համար ճամբորդներն իրենց բնակավայրն անտառին եզրելքներին և երբ Մ'Պուանա զանոնք իրիկուան հաչին հրաւիրեց, պատգամ յատուին մեկերնալը հարթ հուսատար եղած էր արդէն և օխած էր ծխով վառած ածուխներուն տակ։

Զ.

Պարթէի և Կիլուայի պալատին միջոցին ըլլած սասկալի հանդիպումը նոյն իրիկուան խոստկցութեան միակ նիւթն եղաւ. և Եօմպի որ կենդանի մէկ մասը հայօն անտառներուն մէջ անցուցած էր, ուր կը բնակէ գլխաւորաբար մարդակապիկը, երբեք առիթ չէր ունեցած այդ անասունին՝ գամէշին վրայ ասած յաղթանակը։ Այդ հսկայ անասունն որուն հասակը մարդէն շատ աւելի բարձր է, կ'ըսէ. Ափրիկէի անասուններուն ամէնէն հզօր կենդանին է։ Մինչեւ մեր օրերը կատարեալ կերպով ճանչցուած չէր. առաջին անգամ քաջարի Տիւ Շայիւ երկրախոյզն է որ լըրջօրէն ուսումնասիրեց զայն՝ պատահմամբ վառանգուոր երկիրներուն մէջ. և հակառակ կարգ մը նախանձոտ ուղեւորներու զենք բռնալ ...

խօսքերուն, ինչ է դարձեալ որ ամէնէն մանրամասն և ճշգրիտ տեղեկութիւններն հաղորդած է այս տարօրինակ անասնոյն վրայ։ Ապահովաբար ամենամեծ յուզմամբ պիտի կարդացուի պատմութիւնն այդ քաջ երկրախոյզին ըրած առաջին հանդիպման՝ մարդակապիկին հետ, Նգամպաի ակունքին մօտ, անծանօթ ռւերակներու մէջերը.—

«Սկսանք քննել այն ուերակներն որոց մօտ նստած էինք։ Շաքարեղէգի ալյաերեալ տեսակ մը բուսած էր այն տեղերն ուր ժամանակաւ տուներ կային։ Առանցմէ մէկ քանի հատ փրցնելու վրայ էի հաւդ նայելու համար, երբ յանկարծ իմ մարդիկս ուշադրութիւն հրաւիրեցին իրողութեան մը վրայ որ ամենամեծ չփոթութեան կ'մատնէր զիրենք։ Շաքարեղէգներն այս ու այն կողմ կոտրուած և կտոր կտոր փետռուած էին ծամուելէ ետքը։ Այս նշաններէն հասկցայ թէ մարդակապիկն (կօռիլ) անցած ըլլալու էր անպատճառ այն կողմէն. և օրրաս ուրախութեամբ լեցուեցայ։ Իմ մարդիկս սկսան իրարու նայիլ և ցած ձայնով ըսել մէկմէկու՝ Ն'Կօռին, այսինքն մարդակապիկը։ Այդ նշաններուն հետեւելով, շատ չանցած գտանք այնքան երկար ատենէ ի վեր բաղձացուած կենդանիին ոտքի հետքերը։ Առաջին անգամ է որ կ'տեսնէի այդ ոտքի հետքերը, և չեմ կրնար նկարագրել ինչ որ զգացի։Ուրեմն պահ մը ետքը դէմ առ դէմ պիտի գայի այն հրէշին հետ, որուն վայրագութիւնը, ուժն ու խորամանկութիւնը բնիկներու վախին առարկան էր, և որ անծանօթ էր ասկայն քաղաքակիրթ աշխարհին, ու բնաւ չէր որսացուած սպիտակամորթներու կողմէ։ Սիրտս կ'բաբախէր այն առաջին բուռն կերպով որ

կ'վախնայի թէ մի գուցէ այդ որսաւանդն բու աղմուկը լսէր կենդանին։ Զգացած յուզումս՝ առաջնորդեց մ'ըլլալու տարիճան առաջին եզաւ իրիկաւէս։ Հետքերէն կ'հասկցուէր որ մէկ քանի կօռիլներ միասին կ'գտնուէին։ Որոշեցինք իրենց հետապնդել։ Երբ մեր կայանէն հեռացանք, մեր կանին թողած այր և կին մարդիկ հաւաքուեցան առարափանօր դէմքով։ Միւնկէ, Մաքինաա և Նկօլէ որսորդներու անձուկ խմբակ մը կազմեցին, ես ալ Նեատրիի հետ ուրիշ խմբակ մը։ Որոշեցինք որ իրարմէ շատ հեռու չգտնուինք, որպէս զի եթէ նեղ պարագայի մէջ գտնուինք, փոխադարձաբար մեկմէկու օգնենք։ Միւս կողմէ պատուիրեցի կատարեալ լռութեամբ գործել, և ուշադիր գտնուիլ նման եղածին չափ ճիշդ նշանառութեան։ Հետքերուն հետեւէն երթալով հասկցանք թէ չորս հինգ հատ մ'ըլլալու էին այդ կենդանիները. իրենց մէ ոչ մէկը շատ խոշոր կ'երեւար։ Նշմարեցինք թէ բոլորն ալ չորս ոտքի վրայ կ'քալէին, որ սովորական է կօռիլին։ Պահ առ պահ նստեր էին՝ ծամելու համար գտնելին փրցուցած շաքարեղէգները։ Ձեռագրութիւնը կ'աճեր շտապագրողական դառնալ մեծապէս։ Նոխապէս որոշած էինք կիներուն և իրենց պահապաններուն քով դառնալ և խորհրդակցիլ, երբ հասկցեցինք թէ ո՛ր կողմ գացած էին մարդակապիկները։ Ճիշդ այդպէս ալ ըրինք։ Թնդանօթին գուշակելը չտալու համար հետապնդութեան ատենիայ դառնայինին, նախ մեր խմբակին առաջնորդեցինք դէպ ի պզտիկ ուղի մը, ուր կօռուանններու կողմէ չխնուած մէկ քանի հիւղակներ կրնային իբր ապաստաններուն և թաքստոց ծառայել։ Այդտեղ պատսպարուեցան կիները, որ բոլորն ալ ծայր

սարսափած կ'վախնան մարդակապիկէն, որովհետեւ Ափրիկեան ցեղերու մէջ հազարաւոր պատմութիւններ կ'շրջին այս վայրագ կենդանիին կողմէ անասուններուն խօսերը կատարուած առեւանգութեանց։ Այդ հոգէն ազատելով պատրաստուեցանք որսի սկսիլ, այս անգամ թնդանօթին հետ նկլու յուսով։ Անգամ մ'ալ քննական նայուածք մը պտացուցինք մեր զէնքերուն վրայ։ Կ'խոստովանիմ թէ կեանքիս մէջ երբեք այնքան հաւաքեալ զգացած չէի իմ ներսիդիս։ Տարիներէ ի վեր կ'լսէի այդ անասունին սոսկալի մանչիւնին, անոր հրաշալի ուժին, և անոր մեծ քաջութեան վրայ զրուցուածները, երբ դժբախտաբար հրազէնի հարուածով մը վիրաւորուի անասունը. Գիտէի թէ շատ չանցած յարձակում պիտի գործէինք այնպիսի անասունի մը վրայ որմէ կ'վախնայ նոյն ինքն ընձառիւծը։ Արու կօռիլը, և Ապլաս լերան բարձունք առիւծն ամբողջ Ափրիկէի ամէնէն վայրագ և հզօր գազաններն են. որովհետեւ հարուստ առիւծը չի կրնար բաղդատուելու մէկուն կամ միւսին՝ ո՛չ ուժի և ոչ ալ քաջութեան տեսակէտով։ Ո՛վ գիտէ նոյն իսկ թէ մարդակապիկը չէ վանած առիւծն այն տեղէն ուր կ'գտնուինք. որովհետեւ անասունները կ'ըսեն, որ այնքան տարածուած է Ափրիկէի միւս երկիրներուն մէջ, երբեք չերեւար կօռիլին գտնուած շրջանակին մէջ։

«Լեռնէն վար իջնելով գետի մը միւս կողմն անցանք առապարած ծառի մը կռնակով, և մօտեցանք կրանիդի մէկ քանի կոյտերու, որոնց տակը պահուած էր չորս ցած հաշտ ծառ մը։ Առաք չափքը տեսանք թարմ հետքեր որ կ'ցուցնէին թէ կօռիլները դեռ քիչ ժամանակ առաջ այնտեղ էին։ Մեծ զգուշաւորութեամբ յառաջացանք։ Երկու խումբերու բաժնուած էինք. մէկուն կ'առաջնորդէր Մաքինաա և միւսին ես։ Հորի եր չըլլանն ընել կրանիդի անցքին ժայռին, որուն եւին Մաքինաա կ'յուսար գտնել կօռիլները։ Հրացանը ձեռքերնիս, ամէն վայրկեան կրակ ընելու կազմ և պատրաստ, կ'յառաջանայինք խիտ թուփերուն մէջէն, որ բացակայուած պայծառ լոյսին ալ մթութեան մէջ կ'ձգէին ամէն առարկայ։ Նայուածք մը նետելով իմ մարդոցս վրայ, տեսայ որ անոնց ոգեւորութիւնն իմինէս աւելի էր։ Ցամաքէն կ'յառաջանայինք այդ խիտ թուփերուն մէջէն, չունչ տալու անգամ չհամարձակելով, որպէս զի չմատնենք մեր ներկայութիւնը։ Մաքինաա ժայռին ոչ կողմն անցած էր, մինչ ես ձախ կողմէն կ'երթայի. Դժբախտաբար չըջողակը չատ լայնցաւ, և անասունններն որ դարանի կեցած էին՝ նշմարեցին զմեզ։ Յանկարծ ասորօրինակ, աններդաշնակ, կիսաւ չափ մարդկային գրեթէ ապաշխարական աղաղակ մը լսեցի, և որոշակի տեսայ չորս մատղաշ մարդակապիկներու դէպ ի անտառին խորերը փախչիլը։ Կրակ ըրինք բայց չկրցանք նշան առնել։ Հետապնդեցանք իրենց, բայց մեզմէ շատ աւելի քաջավարժ էին անտառին ամէն կողմերուն։ Անգամ մը միայն կրցայ նշմարել այդ կենդանիներէն մէկը, բայց ծառ մը դիմացս ելաւ և չկրցայ կրակ ընել վրան։ Շունչերնիս սպառելու տարիճան վազեցինք, բայց ի զուր. այդ արագաշարժ կենդանիներն յաջողեցան փախչիլ մեր ձեռքէն. մինչեւ որ այլեւս ի վիճակի չգտնուելով անոնց հետապնդելու, մեր կայանը դարձանք, ուր կիներն անձկութեամբ մեր վերադարձին կ'սպասէին։

Պէտք է յայտարարեմ որ մարդակապիկութիւն գործելու վրայ եղող մէկու մը յուզումն զգացի, երբ առաջին անգամ տեսայ մարդակապիկները։ Տայը առարիճան կ'նմանէին մարդու մը։ Գլուխնին ծռած, մարմիննին դէպ յառաջ հակած, ճիշդ այն մարդուն երեւոյթն ունէին որ իր կեանքը փրկել կ'աշխատի։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել իրենց ճանճած աղաղակը, որ որքան ալ վայրագ ըլլայ և անասունական, կ'ունենայ մարդկային բան մ'ունենալ իր աններդաշնակութեան մէջ, և պէտք է դիւրինք զարմանալ այն նախապաշարման վրայ զոր բնիկներն ունին այդ անասունի մարդուն նկատմամբ։ Մեր բացակայութեան միջոցին կիները մեծ կրակներ վառեր և պատրաստեր էին գիշերուան կայանն որ նախորդ գիշերուանին չափ հանգստաւէտ չէր թէեւ, բայց մեզ պաշտպանեց անձրեւին դէմ։ Հագուստներս փոխեցի, որովհետեւ բոլորովին ողողուեր էին այն հեղեղաններէն և ցեղմերէն որոց մէջէն անցեր էինք մեր բուռն հետապնդութեան միջոցին, և բոլորուեցանք պատրաստուած ճաշերնին ուտելու։

«Գիշերն երբ կրակին մօտ երկնցեր էինք քնանալու երթալէ առաջ, ցերեկուան դէպքերն վրայ խօսք բացուեցաւ, և բնականաբար ակսան պատմել հետաքրքրական զրոյցներ մարդակապիկներուն վրայ։ Լսին տեսնք դէպ խոստկցութեան մը որ ինծի չէր ուղղուեր, և այս կերպով հարցուց անձերուն ույդ մարդը բերնէն լսելու տեսակ պատմութիւններ, որոնց կ'հաւատան իրենց միամտութեան մէջ, և զորս երբեք չպիտի ուզէին պատմել զիրենք հարցափորձող ո և է օտարականի։

(Շար.)